

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Jiří Uhlíř

Analýza volebních programů ve volbách do Evropského parlamentu 2004 a 2014

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské práce: doc. Mgr. Pavel Šaradín, Ph. D.

OLOMOUC 2015

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma Analýza volebních programů ve volbách do Evropského parlamentu 2004 a 2014 vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a na základě všech uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 24. dubna 2015

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své práce doc. Mgr. Pavlu Šaradínovi, Ph. D. za cenné rady a odbornou pomoc, kterými doprovázel psaní mé práce. Rovněž bych rád poděkoval své rodině a kolektivu mých přátel za neutuchající podporu.

Obsah

Úvod	6
1. Evropeizace.....	10
1.1. Vymezení pojmu evropeizace.....	10
1.2. Diskuze o evropeizaci v českém prostředí.....	12
1.3. Dopady evropeizace na národní strany – koncept Roberta Ladrecha.....	14
1.4. Hlouškova modifikace Ladrechova konceptu	20
2. Volby do Evropského parlamentu 2004.....	23
2.1. Evropský parlament.....	23
2.1.1. Pravidla pro konání voleb do Evropského parlamentu v České republice	25
2.2. Volby do Evropského parlamentu v České republice v roce 2004	26
3. Analýza volebních programů ve volbách do EP v roce 2004	29
3.1. Občanská demokratická strana	32
3.1.1. Volební program ODS – Modrá šance pro Evropu – stejné šance pro všechny.....	33
3.2. Komunistická strana Čech a Moravy.....	35
3.2.1. Volební program KSČM – S Vámi a pro Vás, doma i v EU	36
3.3. Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová.....	38
3.3.1. Volební program KDU-ČSL – Evropský volební program KDU-ČSL.....	39
3.4. Česká strana sociálně demokratická	41
3.4.1. Volební program ČSSD – Evropa hlavně pro lidi.....	42
4. Volby do Evropského parlamentu v roce 2014	44
4.1. Volby do Evropského parlamentu v České republice v roce 2014	44
4.2. Analýza volebních programů ve volbách do EP 2014.....	46
4.2.1. Volební program ODS – Otočme EU správným směrem	47
4.2.2. Volební program KSČM – Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014.....	48
4.2.3. Volební program KDU-ČSL pro volby do Evropského parlamentu 2014	49
4.2.4. Volební program ČSSD – Chceme spravedlivou a sociální Evropu!. 51	
5. Výsledky analýzy.....	53
Závěr	57
Seznam pramenů a použité literatury.....	60
Abstrakt	66

Abstract	67
Seznam zkratek	68
Seznam tabulek	70
Seznam grafů	71

Úvod

Česká republika (ČR) se první květnový den roku 2004 zařadila společně s dalšími devíti státy mezi členské země Evropské unie (EU). Na troskách poničené Evropy se na přelomu první a druhé poloviny 20. století rozhodli Jean Monnet s Robertem Schumanem vybudovat projekt integrované Evropy. Pařížská smlouva z roku 1951 položila základy konsenzuálnímu projektu Evropského společenství uhlí a oceli (dále jen ESUO). Idea evropské integrace pokračovala i nadále, vznikaly nové organizace, docházelo k restrukturalizaci a ke slučování a do společenství přistupovaly nové členské státy. Projekt se konsolidoval a nabíral na síle.

K zásadnímu momentu pak dochází v roce 1992, kdy podpisem Maastrichtské smlouvy vzniká 1. listopadu 1993 Evropská unie. Rozpadem východního bloku se ve střední a východní Evropě ocitlo hned několik států, které byly sice nově svobodné a demokratické, ale bez důležitých strategických partnerů. Zcela racionálně se proto většina těchto států rozhodla inklinovat k demokraticky fungujícím institucím EU a Severoatlantické alianci. Podání oficiální žádosti o členství v EU v roce 1996 bylo pro ČR logickým vyústěním politických a ekonomických reforem, jež byly pro členství v Unii bezpodmínečné. Celý proces byl pak úspěšně zakončen přijetím ČR do Evropské unie v roce 2004 společně s dalšími devíti státy převážně ze střední a východní Evropy. Členství v EU s sebou nese i povinnost státu nominovat do evropských institucí své zástupce, jednou z nich je i Evropský parlament (EP).

První volby do Evropského parlamentu se v ČR uskutečnily šest týdnů po vstupu mezi členské země EU. Politické strany nově stály před výzvou, jak se k volbám do neznámé instituce postavit. Tato bakalářská práce se zabývá analýzou voleb do EP v roce 2004 a v roce 2014 z hlediska čtyř vybraných stran¹. Konkrétně jde o Občanskou demokratickou stranu (ODS), Komunistickou stranu Čech a Moravy (KSČM), Křesťanskou a demokratickou unii – Československou strana lidovou (KDU-ČSL) a Českou stranu sociálně demokratickou (ČSSD).

Metodika výběru čtyř politických stran je následující. Všechny tyto strany, které jsem do svého výzkumu zařadil, jsou v rámci stranického systému České republiky

---

¹ Pořadí, v jakém jsou v rámci celé práce strany zmiňovány, odpovídá volebnímu výsledku z voleb do EP v roce 2004 (pozn. autora).

konsolidované a pevně ukotvené. Působí na politické scéně od vzniku samostatného státu, kandidují ve všech typech voleb, na české poměry mají široké členské základny a jejich ideová a programová východiska jsou relativně konzistentní. Dalším zdůvodněním výběru je fakt, že ODS, KSČM, KDU-ČSL a ČSSD byly ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004 i v roce 2014 úspěšné a svoje volební zisky přetavily v mandáty.

Analýza se soustředí především na programatiku stran a agendu, se kterou čtyři zmíněné strany vstoupily do voleb. Ústředním tématem práce je zjistit, zda a pokud vůbec se v rámci jedné dekády změnil postoj vybraných stran k EU a k evropské otázce obecně.

Teoretická část práce vychází z konceptu evropeizace politických stran, který vytvořil Robert Ladrech. Předpokladem jeho teorie je tvrzení, že evropská integrace postupně vyčerpává oblasti, ve kterých mohou národní strany prosazovat svoji politiku. R. Ladrech ustavil pět základních východisek, které jsou ve vzájemném vztahu mezi evropeizací a politickými stranami. Ladrechova koncepce, která pochází z přelomu let 2001 a 2002 míří především na politické strany ze západních zemí EU. Vystává tak otázka, zda lze tento koncept aplikovat i na další země. Obsahem teoretické části je rovněž model evropeizace Víta Hlouška, který modifikoval koncept Roberta Ladrecha pro tuzemské politické strany.

Cílem bakalářské práce je skrze analýzu volebních programů ODS, KSČM, KDU-ČSL a ČSSD ve volbách do Evropského parlamentu v letech 2004 a 2014 dojít ke zjištění, zda a jak se v rámci programatiky změnily postoje uvedených stran k EU. Právě volby do EP představují specifickou kategorii voleb, jednak proto, že jde o poměrně nový fenomén² a také proto, že se tyto volby řadí k tzv. volbám druhého řádu, kterým strany i voliči ve srovnání např. s parlamentními volbami přiřkládají pouze malý význam.

Práce hledá odpovědi na následující výzkumné otázky, které vyplývají z kontextu díla. *Změnil se u zmíněných čtyř politických stran během jedné dekády postoj k evropským tématům? Převažují v programatice zmíněných politických stran při volbách do Evropského parlamentu národní témata?* Na základě odpovědí na položené výzkumné otázky se pokusím ověřit hypotézu: *Volební programy ODS, KSČM, KDU-ČSL a ČSSD pro volby do Evropského parlamentu 2004 akcentovaly více pozitivních evropských témat, než pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014.* Pakliže se potvrdí, že v roce 2004 strany zmiňovaly více pozitivních témat, než v roce 2014, bude hypotéza potvrzena.

---

² První přímé volby do EP proběhly v tehdejších členských státech v roce 1979.

Skrze analýzu programů ověřím platnost stanovených předpokladů a následně formuluji závěry i s ohledem na stanovenou teorii. Práce využívá empiricko-analytický přístup.

Práci člením na teoretickou a praktickou část. V první kapitole teoretické části vysvětlím a vymezím pojem evropeizace, který je pro pochopení práce Roberta Ladrecha podstatným. V druhé kapitole představím koncept dopadů evropeizace na národní strany od zmíněného autora. Ladrech svoji koncepci vypracoval ještě před rokem 2004, kdy se Evropská unie rozrostla o deset nových členských zemí, převážně z postkomunistických zemí. Vystává proto otázka, zda je jeho koncept aplikovatelný i na strany a stranické systémy, které za sebou mají zatím pouze relativně krátkou demokratickou zkušenost. Na rozdíl od těch západoevropských byla jejich kontinuita přerušena totalitami. Pro účel práce je důležité vysvětlit i úpravu Ladrechova konceptu, kterou vypracoval Vít Hloušek. Hloušek se zabývá dopady evropeizace na národní strany regionu střední a východní Evropy (SVE).

Praktická část v jednotlivých kapitolách zkoumá zájem vybraných politických stran o evropské otázky v prvních a třetích uskutečněných volbách do Evropského parlamentu skrze analýzu jejich programů. Součástí práce je i elementární profilace zkoumaných stran, včetně stručného nastínění historie, programových východisek a orientaci směrem k EU. Pro pochopení předvolebních souvislostí je obsahem práce rovněž uvedení politické situace a volebních kampaní před zkoumanými volbami.

V závěrečné části dojde k vyhodnocení zjištěných poznatků, srovnání výsledků jednotlivých programů, a to jak v rámci programu konkrétní strany, tak v komparaci všech zkoumaných programů politických stran.

Analýzy volebních programů do EP nejsou v odborných výzkumech častým předmětem zájmu. Programatika stran sice podléhá politologickým studiím, avšak samotné evropské programy jsou obvykle opomíjeny. Což je ostatně jeden z hlavních důvodů, který mě k dané problematice přivedl. Rovněž je to osobní přesvědčení, že co největší zapojení se do fungování EU je pro Českou republiku bytostnou nutností k dalšímu rozvoji a přibližování se standardům – nejen životních – dlouholetých členských zemí.

Primárními zdroji informací k tématu dopadů evropeizace na národní strany byly původní články autorů Roberta Ladrecha, respektive Víta Hlouška, ve kterých představily svá schémata vlivu evropeizace. Daným fenoménem se v české literatuře obšírněji

zabývají dva sborníky „*Evropeizace zájmů: Politické strany a zájmové skupiny v České republice*“ a pak také *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Kromě těchto dvou děl je prostředí obohaceno o odborné články, které se evropeizaci věnují. K teoretickému ukotvení rovněž přispěly cizojazyčné prameny, v anglické literatuře existuje o evropeizaci nepřehledné množství článků. Mezi ně řadím publikace již zmíněného Roberta Ladrecha, Claudia Radaelliho, Iana Bacheho a dvojici Johna Bornemana a Nicka Fowlera. Z autorů tuzemské provenience je třeba zmínit V. Hlouška a V. Havlíka. Za negativum považuji fakt, že se mnoho pramenů obsahově překrývá.

Východiskem analytické části byly volební programy politických stran. Tato část je inspirována výzkumem, který provedla dvojice Vlastimil Havlík a Hana Vykoupilová. Ten byl posléze představen v článku „*Dvě dimenze evropeizace volebních programů: Případ České republiky*“. Odborným podkladem pro první evropské volby uskutečnění v ČR mi byl zejména sborník „*Volby do Evropského parlamentu v České republice*“ editora Pavla Šaradína, doplněný o publikace autorů Petra Fialy Dana Marka a mnoho dalších. S ohledem na aktuálnost tématu, jsem při studiu druhých analyzovaných voleb využil především internetové zdroje a novinové články.

1. Evropeizace

1.1. Vymezení pojmu evropeizace

Se vznikem evropských institucí a s procesy evropské integrace se v politologické sféře objevily nové jevy, které bylo nutno definovat. Jedním z takových je i evropeizace. V současné době neexistuje jedna výstižná definice, která by byla pro tento proces obecně uznávaná. Jak vysvětlují autoři Vít Hloušek a Markéta Pitrová, pojem evropeizace je v politické vědě nový a teprve podléhá pozvolnému formování a upřesňování svého obsahu (Hloušek, Pitrová 2009: 15). Ke slovu evropeizace³ neexistuje žádný oficiálně používaný český ekvivalent, nejbližší k němu má asi slovo „poevropštění“. Za nejtriviálnější definici evropeizace by se dala označit ta, která pojem vysvětluje jako přístup, který zkoumá vazby mezi evropskými institucemi a národními státy.

Užívání pojmu se rozmohlo v 80. letech⁴, skutečný rozmach však nastal až od roku 1999 (Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 12). Po roce 2000 pak vzniká řada publikací, které se daným tématem zabírají, stejně tak vznikají odvozené koncepty, které se snaží podat ucelený pohled o interakcích, které na vztah mezi Evropskou unií a národními státy působí. S pojmem evropeizace začalo pracovat čím dál více akademiků v souvislosti s připravovanou Smlouvou o Ústavě pro Evropu, která měla do fungování EU přinést několik zásadních změn, šlo by např. o posílení role Evropské komise (EK), zrušení principu jednomyslnosti v hlasování Rady Evropské unie případně by došlo k formálnímu uznání evropské vlajky, hymny a motta.

Evropeizace se sice primárně pojí s politickými vztahy národních a evropských institucí, nicméně evropeizaci podléhají i oblasti ekonomické, mezinárodní nebo legislativní. Američtí vědci John Borneman a Nick Fowler přišli s názorem, že Evropa, nesoucí si sebou stigma dvou světových válek byla po velkou část druhé poloviny 20. století ovlivněna dvěma studenoválečnými bloky. Ty po rozpadu SSSR a konci studené války nahradila evropeizace, která postupně prostupuje napříč Evropou. Podle autorů, Evropa musí opětovně definovat sama sebe v rámci mezinárodní politiky. Zároveň se musí definovat směrem dovnitř, čímž autoři rozumí politiky Evropské unie

---

³ V českém prostředí se lze však výjimečně setkat i se slovy „evropeanizace“ a „europeanizace“ (Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 12).

⁴ Není však pravdou, že by pojem nebyl používán již dříve, např. již v 19. století se hovořilo o evropeizaci Ruska (Fiala et al. 2009: 12).

(Hloušek 2004: 94). Borneman s Fowlerem připomínají fakt, že Evropa není stálým suverénním objektem, ale existuje v rámci historických vztahů a vazeb. Navíc podle nich až do konce 18. století neexistoval sjednocený názor, že by Evropa existovala jako společný kulturní nebo politický celek. V tomto kontextu připomínají citát Edmunda Burka z roku 1796: „*Pro Evropana nebude vyhnánstvím žádná evropská země.*“ (Borneman, Fowler 1997)

Také Michael Keating na evropeizaci nahlíží spíše z hlediska mezinárodního - globálního. Evropská integrace má podle něj důsledky, které mění po staletí budující se vztah mezi moderním společenstvím a národním státem. „*Příklad evropské integrace poukazuje na nově se tvořící víceúrovňově plurinacionální modely demokracie.*“ (Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 16) Je možné, že se v budoucnu potenciál národních států v rámci Evropské unie vyčerpá a evropeizace dostane nový rozměr, z pozice interakcí mezi EU a členskými zeměmi se posune do fáze, kdy bude evropeizace Evropské unie na okolní geopolitické celky působit v ještě větší míře, než tomu je dnes.

V současné době je však pojem evropeizace pevně a dominantně spojen s evropskou integrací a s tím, jak ovlivňuje své členské a také kandidátské státy. Vít Hloušek ve svém článku na dané téma píše: „*Evropská integrace obsahuje dva vzájemně propojené procesy. Jednak dochází k delegaci politických kompetencí na supranacionální rovinu tak, aby bylo dosaženo politických výsledků, jednak dochází k etablování nové struktury politických institucí s exekutivní, legislativní i judikativní pravomocí.*“ (Hloušek 2004: 96) V souladu s předchozí tezí Hloušek zmiňuje dva typy dopadů evropské integrace na národní státy. Prvním je omezení politických kompetencí v rámci národní politiky z důvodů delegování pravomocí na vyšší evropskou úroveň. Za druhým dopadem vidí možnost velkého zvýhodnění etablovaných vládních institucí, které budou mít přístup ke specifickým informacím, jakým se jim z vyšší úrovně dostane. To pro ně bude výhodou v soupeření s ostatními subjekty v rámci rozhodování o domácích tématech.

Robert Ladrech ve svém klíčovém textu zabývajícím se dopady evropeizace na politické strany přináší přehled nejrůznějších definicí, kterými se teoretici tento jev snaží vysvětlit:

Thomas C. Lawton: „*De jure přenos suverenity na úroveň EU*“

Svein Andersen & Kjell Eliassen: „*Sdílení moci mezi národními vládami a EU*“
(někdy lze označit jako europifikaci)

Tanja A. Börzel: „*Proces, při kterém se domácí politické oblasti čím dál více stávají předmětem evropské politiky*“

Maria Green Cowles, James A. Caporaso & Thomas Risse-Kappen: „*Vznik a rozvoj odlišných struktur na evropské úrovni, které formálně stvrdí interakci mezi aktéry a těmi, kteří se specializují na vytváření směrodatných evropských pravidel*“

Beate Kohler-Koch: „*Rozšiřování hranic příslušného politického prostoru mimo členské státy*“

Konsenzus na jednotné definici se zatím podle Ladrecha najít nepodařilo (Keele University 2001: 2). Významným autorem v oblasti evropeizace je Claudio M. Radaelli, který ji definuje následovně: „*Proces (a) budování (b) rozšiřování a (c) institucionalizace formálních i neformálních pravidel, procedur, paradigmat politiky, stylů způsobů, jak přistupovat k jednotlivým otázkám a sdílených hodnot, které jsou nejprve definovány a konsolidovány v rámci utváření rozhodnutí Evropské unie a poté začleněny do logiky domácího diskurzu, politických struktur a veřejných politik.*“ (Radaelli 2000: 4)

Ani 14 let od Ladrechova textu nepanuje shoda na jednotné definici pojmu, ten tak bývá vysvětlován rozdílně. Pokud se na výše zmíněné definice podíváme, zásadní obsahovou rozdílnost mezi nimi vypořádat nelze. Za nejužitečnější považuji definice britského akademika Thomase Lawtona a německé politoložky Tanji Börzel. Jejich kvalitu vidím v jednoduchosti a stručnosti, taková definice dle mého názoru postačuje. Každá z nich sice míří tematicky do jiné oblasti evropeizace, nicméně obě vyjadřují samou podstatu zkoumaného jevu, kterou lze vypořádat ve všech zmíněných definicích.

1.2. Diskuze o evropeizaci v českém prostředí

Tématice evropeizace, která je předmětem sociálních věd, jsou v českém politologickém prostředí věnovány tři knižní publikace⁵. První rozsáhlejší konceptualizaci evropeizace představují anglicky psaná „*Europeanization of National Political Parties*“ Ladislava Cabady a slovinské autorky Alenky Krašovec a ryze český sborník autorů Břetislava Dančáka, Petra Fialy a Víta Hlouška, ti ve svém sborníku „*Evropeizace: Nové téma politologického výzkumu*“ z roku 2005 uspořádali výstupy ze

---

⁵ Evropeizace je však i hojně zastoupena v publikacích dotýkajících se zemědělské a environmentální politiky na úrovni EU. Rovněž se vyskytuje v sociologických pracích.

stejnomené konference, kterou na dané téma uspořádali v dubnu 2005. V práci zmíněných autorů lze nalézt vymezení pojmu, jeho metodologická úskalí a různé definice, jak evropeizaci vykládají zahraniční badatelé. Třetí knihou zabývající se tématem je sborník „*Evropeizace zájmů*“ z roku 2009, editovaný Petrem Fialou.

V souvislosti s fenoménem evropeizace bylo v odborných periodikách publikováno mnoho příspěvků, snažících se jev uchopit z různých hledisek. Dopady evropeizace rozebírají Vlastimil Havlík a Hana Valterová v článku „*Evropeizace českých politických stran: aplikace Ladrechova konceptu*“. Evropeizací politické scény se zabývají články Štěpánky Zemanové „*Výzkum evropeizace*“ a „*Evropeizace české politické scény*“ autorů Jakuba Dürra, Dana Marka a Pavla Šaradína a „*Evropeizace politických stran a zájmových skupin*“ Markéty Pitrové, Pavla Pšeji, Víta Hlouška, Petra Suchého a Petra Fialy. Jako jeden z nejdůležitějších hodnotím článek Víta Hlouška „*Proces europeanizace a politické strany v kandidátských zemích*“ z roku 2004, v němž sumarizoval pět oblastí dopadů evropeizace na české politické strany. Problematickým prvkem české debaty o evropeizaci na její jistá neoriginalita, kdy tuzemští autoři pouze využívají zahraniční teorie a výzkum v tomto směru dále neposouvají.

Následující kapitoly, zabývající se teoretickými koncepty dopadů evropeizace na národní státy, jak je vypracoval Robert Ladrech a již zmíněný Vít Hloušek reprezentují možná nejdůležitější aspekt evropeizace, jak se národní stranické systémy a politické strany v nich dokáží s postupnou evropeizací vyrovnat a co jim způsobí.

Oba autoři implikují změny vzorců stranického systému s pravděpodobností vzniku konfliktní linie⁶. Během přístupového procesu ČR do EU byla tato otázka poměrně často skloňována, obecně se evropeizaci na akademické půdě předvídal větší dopad, jakým bude na národní strany působit, než jaký se nakonec dostavil. V obou pracích lze nalézt shodu v oblasti vztahů nad rovinou národního stranického systému, tedy posilování vazeb stran v rámci jednotlivých evropských politických skupin.

U tohoto bodu je možné se zastavit v souvislosti s textem Marka Loužka, který píše: „*Pronikání evropské dimenze na národní úroveň (či na úroveň politických stran) je viditelným faktem. Nakolik jde o evropeizaci (poevropšťování), je otázkou. Některé politické strany od sebe přebírají části programů jiných evropských stran (např. ČSSD kopíruje program britských labouristů, ODS se inspiroje programem britských*

---

⁶ V tomto místě ponechávám Hlouškovu terminologii, byť přesnější by bylo použít termín štěpící linie.

konzervativců, podobně KDU-ČSL u CDU apod... Ani přebírání programů podobných evropských stran však nelze označit za evropeizaci, protože jde jen o inspiraci u sousedních či vzdálenějších zemí. Je pravda, že politické strany začleňují postoj k EU do svých programů. Někdy jsou však k němu značně kritické. Málokdy - ani u socialistických stran - se nechápu jako prodlouženou ruku evropské politiky, jak by vyplývalo z pojmu evropeizace.“ (Loužek 2005: 245) České politické strany nedisponují kapacitami, aby v plném rozsahu pokrývaly plánovanou nebo projednávanou evropskou agendu, a tak určité odborné znalosti přebírají od svých spřízněných evropských stran a minimálně v tomto evropeizace na strany působí. Loužek svými argumenty směřoval kritiku na přebírání politických programů, zatímco Ladrech pojednával o přebírání „know how“ odborných evropských politik, které mohou evropské strany mezi sebou komunikovat, dále provádět na národní úrovni. Jak později uvidíme, rozpor mezi Hlouškem a Loužkem je značný. Kde první jmenovaný vidí shodu mezi sociálními demokraty a labouristy, sdruženými v EP ve společné frakci, druhý nikoliv.

S evropeizací rovněž nedošlo k pozměnění vzorce stranické soutěže, jak se mnozí domnívali. V našem prostředí lze nalézt tři eurokritické subjekty, které lze více či méně považovat za relevantní. Za nejvýznamnější můžeme označit euroskeptické křídlo občanských demokratů inklinující zejména k názorům bývalého předsedy strany Václavu Klausovi. Druhým je „single issues party“ Strana svobodných občanů (SSO, Svobodní). Strana vznikla v únoru roku 2009 a i ona má ideový základ v myšlenkách Václava Klause. Jedním z důvodů vzniku byla probíhající evropská ratifikace Lisabonské smlouvy, kterou Svobodní tvrdě odmítají. Posledním je shluk několika euroskeptických stran, které měly vždy jeden společný činitel. Tím byla osoba bývalé europoslankyně Jany Bobošíkové.

1.3. Dopady evropeizace na národní strany – koncept Roberta Ladrecha

Robert Ladrech patří k prvním autorům, kteří se pojmem evropeizace začali zabývat. V roce 1994 ji na případu Francie definoval jako: „*Postupný proces přeorientování obsahu politiky směrem ke stavu, kdy se politická a ekonomická dynamika Evropského společenství stane součástí organizační logiky národní politiky a procesu vytváření politických rozhodnutí.*“ (University of Pittsburgh 2002: 2) Organizační logikou jsou myšleny adaptivní procesy organizací na měnící se prostředí. Ladrech kladl důraz na absenci analýz zkoumající dopady evropeizace na politické strany

národních států. Tento fakt bývá vysvětlován tím, že evropská integrace a její partikulární témata nevedly ve stranických systémech členských zemí k významnější míře dopadů na politické strany ani na stranické systémy (Fiala, Hloušek, Suchý 2009: 48).

Ladrech souhlasí se zjištěním Petera Maira, že evropeizace má aktuálně na stranické systémy a politické strany národních států jen malý vliv. Právě politické strany se ze všech subjektů, na které evropeizace působí, jeví nejodolněji k zachování *statutu quo*. Nicméně i Mair stejně jako Ladrech tvrdí, že evropeizace má v rámci integračního procesu nepřímý vliv na politické strany, kterým nastavuje určité limity v tvorbě politik. Podstatnou myšlenkou, doplňující tento argument je skutečnost, že takový stav vyprazdňuje politická témata v rámci mezistranického boje jednotlivých národních stran. V tomto duchu může dojít k organizačním změnám uvnitř stran, které budou mít i nadále nutkání soupeřit o moc rozhodovat a ovlivňovat politiky, nicméně se jejich těžiště posune blíže k evropské úrovni. Tento stav může ovlivnit i fundamentální rysy a procesy, které v rámci politických stran fungují zhruba od druhé poloviny 19. století. Myšleny tím jsou náborů nových členů, volební kampaně, obecná artikulace ve vztahu k voličům nebo vládní cíle atd. (Keele University 2001: 6).

Jinými slovy, Mair i Ladrech vidí evropskou integraci jako proces, ve kterém se postupně omezuje prostor, ve kterém mohou národní strany manévrovat v otázkách státních politik, a tím vyprazdňují prostor politického soutěžení v tom smyslu, že strany, které mají zájem usilovat o pozice ve vládě, musí dosáhnout souznění s cestou, kterou se ubírá evropský politický mainstream (Fiala et al. 2009: 49).

Národní politické strany jsou v tomto režimu v jistém smyslu limitovány. Jen velmi obtížně získávají možnost ovlivnit nebo rozvíjet vztahy s činiteli EU, kteří mají ústřední vliv na tvorbu politik. Například ve srovnání se zájmovými skupinami je pozice obou subjektů na diametrálně odlišné úrovni. Zájmové skupiny mají *de facto* volný přístup k evropským úředníkům, tvořícím unijní obsah. Jednou z mála příležitostí, jak mohou národní strany prosazovat své zájmy je skrze posílení vazeb se svými spojenci z jiných členských zemí. I poté bude jejich základním cílem ovlivnit nadnárodní úroveň rozhodování.

R. Ladrech nastiňuje základní oblasti, které mohou vykazovat změny odrážející proces evropeizace. Tuto agendu rozdělil do pěti rámců, ve kterých je proces evropeizace nejlépe pozorovatelný. Těmito rámci jsou programové změny politických stran, změny

v organizaci stran, vzorce stranické soutěže, vztah vlády a politických stran a konečně vztahy nad národním stranickým systémem (Keele University 2001: 8).

(1) Změny v programatice

Změny v programech politických stran jsou patrně nejviditelnějším rysem, kterým evropeizace může modifikovat podobu národních stran. Změny se dají pozorovat jak kvantitativně, tak kvalitativně. Kvantitativní prvek se projevuje zvětšeným prostorem, který je evropským tématům v programech stran věnován. Kvalitativní prvek pak reprezentují témata, která bývají považována za domácí: zaměstnanost, přistěhovalectví, azylová politika atd. Vít Hloušek tyto dva rysy shrnuje a konstatuje: „*Evropská rovina se tak stává referenčním rámcem domácí politiky*“. (Hloušek 2001: 100)

Strany budou muset tento stav reflektovat, v jejich strukturách bude kladen větší důraz na odbornou znalost evropské politiky a také na plynulejší shodu integrace unijních politik do rámců svých domácích politik. Jasnější by podle Ladrecha mohla být i spolupráce politických stran s evropskými institucemi, zejména s EP (Keele University 2001: 9).

Jako reálný příklad uvádí Ladrech případ dvou levicových stran. PCI⁷ byla italská komunistická strana, jejíž základy byly položeny už za druhé světové války. Podle autora, se PCI na začátku 90. let transformovala do Strany demokratické levice⁸ (PDS) zejména pod tíhou evropských politik, které italská vláda přijímala. Závazky vůči tehdejšímu evropskému společenství se tak pro stranu staly strategickým východiskem (Keele University 2001: 9). Druhým případem jsou francouzští socialisté⁹ (PS), kteří se zvýšeným množstvím zákonů přijímaných z evropské úrovně v druhé polovině 90. let rozhodli výrazně utužit své pozice ve své frakci v evropském parlamentu, s cílem mít větší možnost ovlivnit přijímanou legislativu.

(2) Organizační změny

Změny v organizaci uvnitř strany nemusí být na první pohled patrné. Podstatou takových změn je především snaha o co nejlepší fungování strany ve vztahu k evropské reprezentaci. A to zejména kooperace s vlastními europoslanci a s členy vedení frakcí, do kterých jednotlivé politické strany v EP náleží. Ladrech upozorňuje na výhodu, že pokud

---

⁷ Z italského názvu Partito Comunista Italiano.

⁸ Z italského názvu Partito Democratico della Sinistra.

⁹ Z francouzského názvu Parti Socialiste.

se budou straničtí lídři spřízněných národních stran na evropské úrovni vzájemně inspirovat, může to podněcovat organizační inovace uvnitř jejich partají (Keele University 2001: 9). Lze předpokládat, že organizační změny jsou platné až po delším časovém období, ve kterém je konkrétní stát členskou zemí EU. Vytváření spřátelených vazeb, získávání kontaktů, důvěry a prosazování svých členů na konkrétní pozice je během na delší trať.

Ladrech opět uvádí několik reálných případů, ve kterých byly organizační změny aplikovány. Britská Labour Party zahrnula do svého vedení post pro vedoucího člena svých vlastních europoslanců. Mnoho sociálně demokratických a křesťanských stran, jakožto členové dlouhodobě dvou nejsilnějších europarlamentních frakcí inkorporovalo četné zmínky o svých nadnárodních frakcích do stanov svých vlastních národních stran (Keele University 2001: 10).

(3) Vzorce stranické soutěže

V míře, do jaké je Evropská unie na národní úrovni předmětem debat, se voliči dělí na dvě skupiny. První je ta, která se orientuje na strany s kladným postojem k EU. Druhá se pak orientuje na strany s negativním postojem vůči EU. Ladrech přichází s názorem, že uvnitř strany může teoreticky dojít k rozkolu, konfliktní linie by se podle něj mohla odehrát na pozadí evropskosti. Ve straně se může vygenerovat skupina, která bude chtít být více proevropská, nebo naopak silně antievropská a to vždy z čistě pragmatických důvodů. To může vykrystalizovat až do podoby vzniku nových stran. Hloušek k tomu dodává, že je zde i potenciál pro vznik nové konfliktní linie, která by se štěpila na otázce evropské integrace. Přítomnost silně proevropské strany nebo naopak silně euroskeptické strany by pak mohl pozměnit vzorec stranické soutěže (Hloušek 2001: 101).

S odstupem času můžeme tuto tezi hodnotit jako nenaplněnou. V Evropě ani v České republice nedošlo k vytvoření takové konfliktní linie. Je pravda, že v členských státech došlo ke vzniku nejrůznějších uskupení, jejichž hlavní politická motivace je kritika EU. Nicméně tyto politické strany se zpravidla těší jen nízké voličské podpoře. Tento argument sice vyvracejí vítězství nacionalistických a euroskeptických stran¹⁰ ve

---

¹⁰ Ve Velké Británii zvítězila pravicová UK Independence Party, ve Francii Front National a v Řecku Koalice radikální levice – Syriza.

Velké Británii, Řecku a Francii ve volbách do EP v roce 2014, avšak z dlouhodobějšího hlediska nejsou tyto subjekty úspěšné. Nakolik byl jejich úspěch způsoben samotnou existencí EU nebo zástupnými důvody, je otázkou. Diskuze o konfliktní linii, která by byla způsobena evropskou integrací, je však aktuálně bezpředmětná.

Pro lepší představu Ladrech vybírá pár případů z praxe. Prvním je rozdílný vztah dvou alternujících stran u vlády ve Velké Británii – labouristy a konzervativce. Rozpor v evropské otázce občas vyvstává i mezi německou CDU¹¹ a méně evropskou bavorskou CSU¹², které však na celostátní úrovni kandidují dlouhodobě v pevné koalici.

(4) Vztahy mezi stranami a vládou

Účast vládních představitelů na fórech EU může přinést rozklížení vztahů mezi nimi a jejich stranami a výrazně rozdělit jejich názory. Jinak řečeno, účast vládních činitelů na konferencích na úrovni Evropské rady, Rady ministrů nebo Coreperu může oddálit vztah čelných představitelů se samotným jádrem strany a jejím směřováním (Keele University 2001: 10). Vláda může být stranami nucena zaujímat maximalistické stanovisko ve vztahu k záležitostem, které jsou pro ně klíčové. Naopak může být vláda politickými uskupeními nucena k minimalistickému přístupu, pokud by se objevilo riziko, které by ohrožovalo suverénní oblasti domácí politiky, které národní strany považují za své výsostné pole působnosti. Tento postoj nemusí nutně znamenat nepřátelství vůči Evropské unii jako takové, ale může značit preferenci k udržení kontroly nad výsostnými oblastmi domácí politiky, ze kterých mohou strany přímo těžit (Keele University 2001: 11). Názorová rozdílnost mezi vládou a stranou v otázkách evropské integrace může ve vedení strany podněcovat změny k pevnějšímu řízení a větší kontrole nad celým stranickým aparátem, jako se tomu stalo v případě britských Labouristů. Opačným příkladem jsou švédští sociální demokraté¹³ (SAP), kde v tomto vztahu došlo k jakémusi rozvolnění.

(5) Vztahy nad rovinou národního stranického systému

Evropeizace může vyústit do nové perspektivy mezinárodní spolupráce politických stran jednotlivých členských států EU. A to až do té míry, že si navzájem vyměňují své know-how. Čtyři hlavní frakce v Evropském parlamentu sdružují velkou

---

¹¹ Z německého názvu Christlich Demokratische Union Deutschlands.

¹² Z německého názvu Christlich-Soziale Union in Bayern e.V.

¹³ Ze švédského názvu Sveriges socialdemokratiska arbetareparti.

většinu národních stran členských států již dnes. Budoucí možné posílení vazeb může vést od intenzivních kontaktů až k větší míře integrace členských stran. Evropští socialisté a demokraté (S&D) společně s lidovci (EPP) jsou dnes v tomto bodě nejdále, liberálové (ALDE) a zelení (Greens/EFA) je ale následují. Tento vývoj předurčuje již třeba klauzule v evropské smlouvě z Nice z roku 2000, ve které se národní strany zavazují, že společně s veřejnými prostředky EU budou evropské politické frakce finančně podporovat (Keele University 2001: 12).

Jednotlivé oblasti se logicky překrývají a navzájem ovlivňují. Hloušek s Pitrovou sumarizují Ladrechův koncept do tří oblastí: programatické aspekty, organizační aspekty a potenciálně také změny formátu a mechaniky – logiky – domácích stranických systémů. (Fiala, Hloušek, Suchý 2009: 53) První dvě oblasti se víceméně shodují s oblastmi, které představil i Ladrech. Třetí oblast však rozvádějí a vidí v ní možný potenciál pro konfliktní linii ohrožující dominanci sartoriánského popisu prostoru stranické soutěže. Poslední možností je nutno věnovat pozornost, protože by mohla ovlivnit nejenom jednotlivé aktéry politického systému, ale i celkovou podobu politického procesu (Fiala, Hloušek, Suchý 2009: 53).

Národní politické strany jsou v současnosti nastaveny na fungování v rámci svého stranického systému. Financování, volební kampaně, strategie, to vše je podřízeno vnitrostátním úvahám a bojem o vládní pozice v rámci státu.

1.4. Hlouškova modifikace Ladrechova konceptu

Vít Hloušek inspirovaný Robertem Ladrechem vypracoval konceptuální rámec dopadů evropeizace na členské a kandidátské země ze střední a jihovýchodní Evropy. Hloušek se detailně věnuje specifikům, která státy v tomto regionu kvůli své minulosti vystihují. Po pádu socialistických režimů ve střední a jihovýchodní Evropě dominovalo při výzkumu jednoznačně tranzitologické paradigma, lze se domnívat, že konceptuální rámec tranzitologie se postupně vyčerpává (Hloušek 2004: 101). Vyčerpání způsobily dva faktory. Rozšíření Severoatlantické aliance a Evropské unie o státy ze zmíněného regionu, za druhé konsolidace těchto států v demokratické režimy. Hlouškova modifikace je platná zejména pro státy z tzv. laekenské skupiny¹⁴, v omezené míře pak pro Bulharsko, Rumunsko a Chorvatsko.

Představený koncept je v rámci domácích politologických výzkumů doposud nejpracovanějším představeným schématem. Komplexně pokrývá dopady evropeizace na politické strany. Limit konceptu tkví především v přílišném entuziasmu z evropeizace, který ovšem nelze autorovi vyčítat, neboť v prvních letech tohoto tisíciletí byl jevu přisuzován velký potenciál a význam, s tím také logicky Hloušek ve své práci operoval. Jako nejméně pravděpodobnější se jeví vznik konfliktní linie, která by politické subjekty rozdělila na základě vztahu k EU. Z toho vyplývá, že se ne všechny dopady evropeizace potvrdily, nicméně je možné, že v budoucnu se jeho teorie potvrdí v plném rozsahu.

V souvislosti s evropeizací politických stran a stranických systémů hovoří Hloušek o vlivech přímých a nepřímých. Souhlasí s názory P. Maira a R. Ladrecha, že evropeizace způsobuje stranám a systémům spíše vlivy nepřímé. Referendum o přistoupení ani pozdější členství zatím nebylo zárodkem pro relevantní *single-issue parties*, které by se vymezovaly čistě vůči EU. Před stranami nových členských států stojí po přistoupení mnoho výzev. Strany se musí naučit kooperaci mezi centrem strany, europoslanci a frakcí v europarlamentu. Musí se tvářit v tvář postavit otázkám prohlubující integrace a hledání své vlastní identity na evropské úrovni (Hloušek 2004: 103).

---

¹⁴ Summit v belgickém Laekenu konaný v prosinci 2001 definoval země, které jsou způsobilé k rozšíření Evropské unie v nejbližším časovém horizontu. Jednalo se o: Českou republiku, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Slovinsko, Estonsko, Litvu, Lotyšsko, Maltu a Kypr.

Vít Hloušek definuje pět základních oblastí výzkumu evropeizace vzhledem ke specifické situaci zemí SVE následovně:

(1) Změny v programatice

Podle Hlouška se evropská rovina stane důležitým referenčním rámcem i v našem prostoru. V budoucnu dojde k větší inovaci programatiky, jež bude muset být pod tlakem evropeizace pozměněna. Ostatně již před evropským referendem musely vlády přijímat některé zákony v souladu s evropskou legislativou. Strany toho využívaly k ulehčování své vlastní pozice, protože nepopulární kroky přičítaly na vrub EU.

(2) Organizační změny

Strukturální organizační změny se politických stran z nových členských států dotknou výrazně. Členové strany působící na evropské úrovni mohou mít v budoucnu aspirace zisku klíčových pozic v rámci stranického vedení. Jejich výhodou budou formální i neformální kontakty získané na nadnárodní úrovni. *„Rovněž je možné, že zapojení evropské roviny posílí již existující kartelový charakter stranické organizace v zemích laekenské vlny“.* (Hloušek 2004: 104)

(3) Vzorce stranické soutěže

Hloušek nepředpokládá, že by se v zemích laekenské skupiny výrazně vyprofilovala strana, akcentující vůči EU vyšší míru nesouladu, což by mohlo v konečném důsledku způsobit změnu podobu vzorce stranické soutěže. Spíše má obavu v možných přehnaných očekáváních voličů, které by členství v EU nemuselo naplnit, pak je podle něj možná jistá deziluze. V takovém případě je narušení stávajícího vzorce možné (Hloušek 2004: 104).

(4) Vztahy mezi stranami a vládou

Lze považovat za pravděpodobné, že tlaky z nadnárodní úrovně mohou oddálit vztah exekutivy s politickou linií strany. S jistotou můžeme tvrdit, že zkoumání změn role politických stran v procesu zprostředkování zájmů bude patřit k významným tématům výzkumu evropeizace politických stran.

(5) Vztahy nad rovinou národního stranického systému

Národní politické strany z nově přistoupivších států se podle Hlouška v nejbližší době výrazněji nezapojí do budování evropských stran a frakcí. Jako potenciální spíše

vidí konflikt v různorodosti hodnot mezi národní stranou a frakcí na evropské úrovni. V tomto kontextu Hloušek připomíná dilema¹⁵ Občanské demokratické strany ve vztahu k Evropské straně lidové (EPP¹⁶).

Hloušek ve své modifikaci vyzdvihuje dvě nejdůležitější přednosti. Zaprvé pomáhá překonat zažité dělení mezi západem a východem v tom smyslu, že otevírá prostor k nezbytnému srovnávacímu výzkumu napříč skupinami evropských států a zadruhé, představený konceptuální rámec je k dispozici okamžitě (Hloušek 2001: 104-105).

---

¹⁵ Dilema spočívalo v otázce evropské integrace. Zatímco občanští demokraté favorizují mezivládní model integrace, evropští lidovci jsou zastánci federalizace.

¹⁶ Z anglického European People's Party.

2. Volby do Evropského parlamentu 2004

2.1. Evropský parlament

Evropský parlament má institucionální základ v Parlamentním shromáždění ESUO, které bylo založeno v roce 1951. Podle původního mechanismu členské státy¹⁷ své zástupce do shromáždění nominovaly z řad poslanců svých národních parlamentů, každý poslanec tak disponoval duálním mandátem. Občané se na složení tehdejšího parlamentu přímo nepodíleli. Je třeba zdůraznit, že postavení Shromáždění ve struktuře ESUO, kterou tvořil ještě Vysoký úřad¹⁸, Rada ministrů a Soudní dvůr, bylo velmi slabé (Dočekalová, Tunkrová 2004: 12-13). V roce 1957 se evropské instituce Římskými smlouvami rozrostly o Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM).

O pět let později, v roce 1962 dochází ke změně názvu na Evropský parlament, avšak až s přijetím Jednotného evropského aktu v roce 1986, dochází k začlenění do primárního práva a tedy i oficiálnímu přejmenování. Jistá roztržičnost ve třech vedle sebe působících institucích byla ukončena v roce 1967, kdy se všechny společenství spojily v jedno, a to na základě Slučovací smlouvy. V září 1976 členské země přijaly v Bruselu Akt o volbách do EP (The European Parliament 2015), který připravil půdu pro první přímé volby do EP v červnu 1979¹⁹. Od té doby se volby opakují v pravidelné pětileté periodě. Mezitím se společenství v roce 1973 rozrostlo²⁰ a první volby se konaly v devíti tehdejších členských zemích, bylo v nich voleno 410 poslanců. S dalším rozšiřováním se logicky zvětšoval i počet volených zastupitelů.

Evropské volby nemají jednotný mechanismus, jednotlivé charakteristiky se liší stát od státu. Rozdílný je počet volených poslanců, počet obvodů a jejich velikost, volební klauzule nebo počet skrutinií. Společným rysem je pouze proporcionální volební systém. EP v průběhu let prodělal institucionální i formální změny, stejně tak nabýval a pozbýval pravomocí. Vývoj parlamentu je dynamický a lze očekávat, že se jeho rysy a kompetence

---

¹⁷ Zakládajícími členy ESUO byly následující státy: Francie, Spolková republika Německo, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko a Belgie.

¹⁸ Předchůdce Evropské komise.

¹⁹ První volby do EP mají historicky nejvyšší voličskou účast: celkem 61, 99 % voličů. Všechny následující volby mají sestupnou volební účast (The European Parliament 2009). Původně se měly první přímé volby konat o rok dříve, ale kvůli průtahům ve Velké Británii musely být odloženy (Fiala & Pitrová 2009: 313).

²⁰ V roce 1973 přistoupila Velká Británie, Irsko a Dánsko.

v budoucnu opět pozmění. Jednou takovou může být existence tzv. „spitzenkandidáta“, možného budoucího lídra Evropské komise vzešlého z voleb do Evropského parlamentu.

Historicky první zasedání se uskutečnilo v září roku 1952 ve francouzském Štrasburku. Původním úkolem Shromáždění bylo kontrolovat a dohlížet na Vysoký úřad. Demokratickou legitimitu začal Parlament poskytovat až po roce 1979, do té doby měl omezené kompetence. Portfolio pravomocí²¹ se přímo volenému EP dostalo s přijetím Jednotného evropského aktu, Maastrichtské a Lisabonské smlouvy.

V současnosti Parlament uskutečňuje svou institucionální roli tím, že se podílí na legislativním procesu, na kterém se může podílet pěti základními způsoby: (1) řádným legislativním postupem, (2) konzultací, (3) kooperací, (4) právem iniciovat, které je však značně omezeno, návrh musí vždy dostát souhlasu Komise, (5) souhlasem. V rozpočtové oblasti Parlament sdílí pravomoci s Radou, se kterou se podílí na tvorbě rozpočtu. Evropský parlament také dává souhlas s víceletým finančním rámcem (The European Parliament 2014). Poslední významnou pravomocí je schvalování předsedy a členů Evropské komise. V souvislosti s výběrem předsedy Komise Lisabonská smlouva ustanovila povinnost reflektovat výsledky evropských voleb. V budoucnu je možné očekávat další prohloubení parlamentního vlivu na proces přijímání evropské legislativy popř. i s možností, že by EP měl právo legislativu iniciovat, tato pravomoc je doposud vyhrazena pouze Komisi (Fiala, Pitrová 2009: 308).

Obecnou úlohou EP je možné definovat v rovině zastupitelské jako prostor pro vytváření demokratického základu EU. Pokud má mít demokratickou legitimitu, je zcela nezbytné, aby byl Parlament plně zapojen do legislativního procesu a vykonával politickou kontrolu nad ostatními institucemi. Petr Fiala s Markétou Pitrovou popisují hlavní cíl EP takto: „*Cílem Evropského parlamentu je vystupovat jako nadnárodní orgán, jenž bude plnit roli, kterou by bylo možno připodobnit k prvním (dolním) komorám parlamentů národních států.*“ (Fiala, Pitrová 2009: 307-308)

---

²¹ Jednotný evropský akt posílil úlohu Parlamentu v určitých legislativních oblastech (postup spolupráce) a stanovil, že smlouvy o přistoupení a přidružení podléhají jeho souhlasu.

Maastrichtská smlouva v určitých oblastech legislativní činnosti zavedla postup spolurozhodování a rozšířila postup spolupráce na další oblasti. Parlament tím získal pravomoc schvalovat s konečnou platností jmenování členů Komise.

Lisabonská smlouva přeměnila spolurozhodování v řádný legislativní postup, který se od přijetí smlouvy stal nejčastějším používaným postupem při rozhodování, vztahuje se na obzvlášť důležité oblasti, jako je např. společná zemědělská politika a politika v oblasti justice a bezpečnosti (Evropský parlament 2014).

2.1.1. Pravidla pro konání voleb do Evropského parlamentu v České republice

Zákon²² upravující volební pravidla pro volby do Evropského parlamentu česká vláda schválila 18. února 2003. Volby se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného, přímého volebního práva, podle zásad poměrného zastoupení. Při volbách do EP tvoří celá Česká republika jeden volební obvod, tento zvolený způsob je nejproporčnějším možným řešením. Politické strany sestavují jednu celorepublikovou kandidátku, ze které vybírají všichni oprávnění voliči. Politické strany a hnutí jsou povinny uhradit částku 15 000 Kč na volební náklady. Kandidátní listina může obsahovat o 1/3 kandidátů více²³, než je počet poslanců volených na území ČR. Pro období mezi roky 2004 až 2009 měla ČR vyhrazena 24 křesel v následujícím období o dvě křesla méně. Od roku 2014 zastupuje ČR v EP 21 poslanců.

Volby vyhlašuje prezident republiky na základě rozhodnutí Rady Evropské unie nejpozději 90 dnů před jejich konáním. Právo volit má každý občan, který alespoň druhého dne volby dosáhl věku 18 let²⁴. Právem na zvolení disponuje každý občan, starší 21 let²⁵. Současná legislativa např. neumožňuje občanovi ČR, pobývajícimu v zahraničí, vybírat z kandidátních listin českých politických stran. V případě, že s dostatečným časovým předstihem zaregistruje v zemi, ve které pobývá, pak volit může, musí se však omezit na tamější kandidátní listiny. Důvodem je chybějící novela zákona o volbách do Evropského parlamentu. Funkce poslance EP je neslučitelná s funkcí poslance v národním parlamentu, stejně tak je neslučitelná s převážnou většinou funkcí v institucích EU²⁶. Volební mandát zvolených poslanců je pět let.

Volič má na kandidátce možnost zakroužkovat dva kandidáty, čímž zvýší jejich případnou množnost být zvolen²⁷. Volební klauzule neboli hranice, při které strana postupuje do skrutinia je podmíněna minimálním počtem 5 % získaných hlasů

---

²² 62/2003 Sb. Zákon ze dne 18. 2. 2003 o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů (Zákon 62/2003 Sb.).

²³ Kandidátní listiny z roku 2004 mohly obsahovat až 32 kandidátů, listiny z roku 2009 mohly obsahovat až 29 kandidátů, listina z roku 2014 pak až 28 kandidátů.

²⁴ Zároveň musí splňovat všechny náležitosti v souladu s § 5 zákona č. 62/2003 Sb. (§ 5 zákona č. 62/2003).

²⁵ Zároveň musí splňovat všechny náležitosti v souladu s § 6 zákona č. 62/2003 Sb. (§ 6 zákona č. 62/2003 Sb.).

²⁶ Jmenovitě např. člen národní vlády, člen Komise, soudce, generální advokát nebo tajemník Soudního dvora, člen Účetního dvora, člen Hosp. nebo sociálního výboru a dále (Evropský parlament 2014b)

²⁷ Pokud některý z kandidátů získá takový počet přednostních hlasů, který činí nejméně 5 % z celkového počtu hlasů, připadne mandát přednostně tomuto kandidátovi (§ 48 zákona 62/2003 Sb.)

z celkového počtu platných odevzdaných hlasů. Přepočítání hlasů na mandáty je prováděno pomocí D'Hondtovy metody.

2.2. Volby do Evropského parlamentu v České republice v roce 2004

První volby do Evropského parlamentu se v České republice uskutečnily 11. a 12. června roku 2004²⁸. Tedy zhruba měsíc a půl po vstupu ČR mezi unijní státy. „*Pro občany nových členských zemí bude možnost volit své zástupce do Evropského parlamentu jen několik týdnů po vstupu do EU do značné míry symbolickým prvním krokem v praktickém politickém životě uvnitř Evropské unie. Je to zřejmě v intencích architektů procesu rozšíření, takže květnové datum vstupu nemá jen organizačně-technické příčiny, ale má vazbu také na plánované evropské volby.*“ (Fiala 2004) Volebního klání se účastnilo celkem 32 subjektů²⁹, které usilovaly o 24 mandátů, které Česku po vstupu v Evropském parlamentu náleželo. Voleb se zúčastnily všechny strany zastoupené v dolní parlamentní komoře, vládní Česká strana sociálně demokratická, Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová a Unie svobody – Demokratická unie, z opozičních stran to pak byla Občanská demokratická strana a Komunistická strana Čech a Moravy.

Od roku 1998 vládla v České republice ČSSD, nejprve čtyři roky v menšinové vládě podporované občanskými demokraty, v následujících volbách opět uspěli sociální demokraté, tentokrát však vytvořili většinovou vládu společně s KDU-ČSL a US-DEU. Vláda Vladimíra Špidly se profilovala proevropsky, v koaliční smlouvě definovala dosažení členství jako svou hlavní prioritu. Pro své funkční období si vytyčila jasné cíle. Připravit referendum o vstupu do EU. Docílit, aby občané hlasovali pro vstup a přivést ČR do EU. Všechny tři cíle se koaliční vládě podařilo splnit, referendum³⁰ proběhlo úspěšně v červnu roku 2003, své ano řeklo vstupu 77,3 % voličů. Jednalo se o doposud jediné referendum, které kdy v zemi proběhlo. Referenda se zúčastnilo 55,2 % oprávněných voličů. Referenda se vyjma Kypru uskutečnila v dalších devíti zemích, usilující o vstup do EU v roce 2004. Česká volební účast byla třetí nejnižší, k urnám přišlo méně voličů pouze na Slovensku 52,15 % a v Maďarsku 45,6 % (Euroskop 2003).

---

²⁸ ČR je jediný stát EU, kde se volby konají dva dny.

²⁹ Přehled všech kandidujících subjektů k dispozici zde: <http://volby.cz/pls/ep2004/ep?xjazyk=CZ> (Volby 2004).

³⁰ Otázka v referendu zněla: Souhlasíte s tím, aby se Česká republika stala podle smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii členským státem Evropské unie? (Předpis 512/2002 Sb.)

Oficiální politická kampaň byla zahájena 26. května 2004, tedy 16 dní před samotnými volbami, jak ukládá zákon. Starostové a primátoři od tohoto data mohli vyhradit prostor pro politické billboardy a plakáty. Je pravda, že kampaň v určité podobě běžela už měsíce, byla ovšem zastíněna prvním květnovým dnem a přistoupením ČR mezi členské státy EU (Kopáček 2006: 219). Strany mají také ze zákona 62/2003 Sb. právo na 14 hodin bezplatného vysílacího času v Českém rozhlasu a 14 hodin také v České televizi, rozděleného mezi všechny kandidující subjekty rovným dílem.

Velmi obecně je možné analyzované politické strany rozdělit na eurooptimistické (KDU-ČSL, ČSSD) a euroskeptické (ODS, KSČM). Autoři Michael Baun, Jakub Dürr, Dan Marek a Pavel Šaradín představili v roce 2006 typologii českých politických stran s ohledem na jejich postoj k Evropské unii (Baun, Dürr, Marek, Šaradín 2006: 249-280).

Mnou zkoumané strany definovali ve vztahu k EU následovně:

ODS – Proevropská s výhradami / preference pro mezivládní systém

KSČM – rezervovaně protievropská

KDU-ČSL – proevropská bez výhrad / preference pro federální EU

ČSSD – Proevropská bez výhrad / preference pro federální EU

Volby se uskutečnily uprostřed parlamentního volebního období a nejsilnější opoziční strana ODS je pojala jako hlasování o důvěře vlády Vladimíra Špidly. Výsledky voleb korespondovaly s předvolebními průzkumy, které favorizovaly ODS a na druhé místo řadily KSČM (Šaradín 2004: 238). Opozici se podařilo voličům vnutit myšlenku, že evropské volby vystavují vládě vysvědčení za její počínání. Špidlův kabinet ztrácel podporu veřejnosti a na výsledcích voleb se to jednoznačně potvrdilo. Vládní strany získaly pouze čtyři mandáty, US-DEU³¹ naprosto propadla³² a získala necelá 2 % hlasů. Zatímco občanští demokraté zvítězili a získali mandátů devět. Druhou nejvyšší podporu voličů dostali komunisté, kteří za svůj výsledek vděčí zejména nízké volební účasti a pak také poctivosti svých voličů, kteří se účastní každých voleb. Úspěch zaznamenaly dva subjekty, které nebyly nikdy zastoupeny v Poslanecké sněmovně, Sdružení nezávislých

---

³¹ Unionisté kandidovali společně s třemi dalšími menšími stranami pod názvem Unie liberálních demokratů.

³² V reakci na volební debakl odstoupil předseda strany Petr Mareš.

kandidátů - Evropští demokraté (SNK-ED) a Nezávislí, reprezentované především Janou Bobošíkovou a Vladimírem Železným. Volbám nedominovalo žádné jedno velké téma. Opoziční a úspěšné mimoparlamentní uskupení se snažily akcentovat špatnou vládní politiku. Navíc vládní koalici podrobily kritice za špatně vyjednané vstupní podmínky členství.

Výsledky voleb do Evropského parlamentu v České republice v roce 2004. Volební účast byla 28,32 %.

Tabulka 1 - výsledky voleb do EP 2004

Strana	Podíl hlasů	Počet mandátů
ODS	30,04 %	9
KSČM	20,26 %	6
SNK-ED	11,02 %	3
KDU-ČSL	9,57 %	2
ČSSD	8,78 %	2
NEZÁVISLÍ	8,18 %	2

Zdroj: Volby 2004

Evropské volby jsou lákavou finanční příležitostí a možností zviditelnění se zejména pro malé strany a hnutí. Jednak příspěvek na volební náklady činí pouze 15 tisíc Kč a zadruhé každá strana, která dosáhne na více jak na 1 % všech platných hlasů, má nárok na státní příspěvek na úhradu volebních nákladů ve výši 30 Kč za jeden platný hlas. Tento argument podtrhuje fakt, že v parlamentních volbách v letech 1996, 1998 i 2002 kandidovalo méně politických subjektů, než ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004. Přitom pokud chtějí strany prosadit svoji politiku, největší příležitost k tomu mají právě v poslanecké sněmovně.

3. Analýza volebních programů ve volbách do EP v roce 2004

Hlavním tématem práce je analýza volebních programů. Výzkum se zabývá programy čtyř stran, které hrají od vzniku České republiky v roce 1993 podstatnou roli a vyjma KSČM mají i bohaté vládní zkušenosti. Volební programy jsou nástrojem politických stran, kterým mohou své voliče oslovit, dávají stranám příležitost jasně, uceleně formulovat své cíle a priority. To nám dává příležitost k analýze, nakolik jsou politické strany k určitému tématu názorově konzistentní, zda se jejich postoj mění či vyvíjí nebo zda o téma ztrácejí zájem a už ho více nezmiňují.

Programová analýza bude zjišťována na základě kvalitativní dimenze, která má dvě úrovně. První vychází ze schématu, který pro rozlišení zpracování „evropského“ tématu do volebních programů vypracovali Vlastimil Havlík a Hana Vykoupilová³³. Jejich dělení je sice primárně určeno pro analýzu volebních programů do Poslanecké sněmovny, nicméně jejich koncept evropských témat je možné aplikovat i výzkum voleb do EP. Havlík s Vykoupilovou ve volebních programech rozlišují tři „evropské“ kategorie:

- (1) *Obecná zmínka o evropské integraci* – zpravidla normativní hodnocení celého integračního procesu, případně cíl v podobě vstupu země do EU.
- (2) *Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace* – zpravidla na politiky, na institucionální strukturu, model uspořádání EU.
- (3) *Reflexe aktuálních problémů integračního procesu* - zpravidla se jedná o doposud neschválené či diskutované aspekty evropské integrace, jako jsou smlouva o Ústavě pro Evropu, reforma některé z politik rozšiřování apod.

Pro ověření platnosti stanovených hypotéz a pro zodpovězení zadaných výzkumných otázek jsem vytvořil schéma, které obsah daných volebních programů systematizuje do kategorií, jejichž kritériem dělení je hodnotové zabarvení. V programech rozlišuji tři následující kategorie:

---

³³ Havlík, Vykoupilová 2007: 124-125.

(1) *Neutrální, obecný obsah*

(2) *Negativní zmínky, které kritizují fungování, směřování či principy EU*

(3) *Pozitivní zmínky ve vztahu k EU*

Obsahem výzkumu je vedle evropských také akcentace *témat národních* a jejich zmínek ve volebních programech. Pod oblast národních témat spadají otázky přímo související s vnitřní politikou ČR, tím se rozumí: fungování národního státu, institucionální struktura státu, témata národní politiky a kritika předchozích vlád nebo opozice. Vymezení výše uvedených kategorií mi poskytne možnost hlubší analýzy programatiky stran, neboť zjistím, vůči kterým konkrétním oblastem se politické strany vymezují, nebo naopak kterých oblastí jsou zastánci.

Tabulka 2 - obecný rámec

Volební program		
	Počet zmínek	podíl
Neutrální, obecný obsah		
Negativní, kritické zmínky <ul style="list-style-type: none"> - Obecná zmínka o evropské integraci - zpravidla normativní hodnocení celého integračního procesu, případně cíl v podobě vstupu země do EU - Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace - zpravidla na politiky EU, na institucionální strukturu EU, model uspořádání EU - Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu - zpravidla se jedná o doposud neschválené či diskutované aspekty evropské integrace, jako jsou smlouva o Ústavě pro Evropu, reforma některé z politik rozšiřování apod. 		
Pozitivní zmínky <ul style="list-style-type: none"> - Obecná zmínka o evropské integraci - zpravidla normativní hodnocení celého integračního procesu, případně cíl v podobě vstupu země do EU - Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace - zpravidla na politiky EU, na institucionální strukturu EU, model uspořádání EU - Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu - zpravidla se jedná o doposud neschválené či diskutované aspekty evropské integrace, jako jsou smlouva o Ústavě pro Evropu, reforma některé z politik rozšiřování apod. 		
Akcentace národních témat <ul style="list-style-type: none"> - Fungování národního státu, institucionální struktura státu, témata národní politiky, kritika opozice, resp. vlastních koaličních partnerů) 		

Zdroj: Autor

Pro potřeby výzkumu jsem do programové analýzy nezahrnoval nadpisy, obecné výzvy k podpoře strany³⁴, lákání voličů k volbám, vložené odkazy na internetové zdroje, kde voliči mohou získat více informací, preambule a rovněž ani úvodní a závěrečná slova politiků ČSSD, kterými obohatili volební program z roku 2004. Výzkum počítá pouze konkrétní obsah programu, ve kterém jsou popisovány postoje strany k jednotlivým záležitostem.

Na tomto místě vidím jako nutnost zmínit některé limity, které mohou programovou analýzu provázet. Jelikož se volební programy stran liší (obsahem, formou

³⁴ Pokud je ovšem zmíněná snaha přilákat voliče k volbám zakomponovaná uvnitř programového textu, započtena je, a to jako neutrální zmínka.

i rozsahem), lze jen velmi obtížně vytvořit jednu univerzální typologii, do které by šly programy zařadit. Je třeba brát na zřetel, že ne všechny obsah volebních programů má explicitní charakter a některé zmínky mohou mít ne zcela jasné vyznění, proto je obtížné zařadit obsah do příslušné kategorie. To ostatně při programové analýze velmi ztěžuje práci. Obdobné je to s rozlišením národních témat. Vzhledem k již zmíněné různorodosti podoby programů, bude nejdůležitějším ukazatelem procentuální podíl³⁵, který daná kategorie z celku tvoří. Za nejdůležitější považuji výsledné vyhodnocení, nakolik je konkrétní program vůči EU kritický a naopak a zároveň, v jaké míře se v něm objevují témata národního charakteru. Vzhledem k dynamickému vývoji evropské integrace může leckdo v použitém dělení spatřovat limity. Havlík s Vykoupilovou tento koncept vypracovali v roce 2007, tedy před nástupem ekonomické krize, která postihla některé státy eurozóny, mezitím v platnost vstoupila Lisabonská smlouva, EU se rozrostla o Chorvatsko, v platnost vstoupil tzv. „Rozpočtový pakt“ a Evropská rada začala vést rozpravy o společné bezpečnostní a obranné politice. Na druhou stranu základní rámec dělení by patrně zůstal nepozměněn a z toho důvodu je možné vycházet z rozdělení i v roce 2015.

3.1. Občanská demokratická strana

Občanská demokratická strana vznikla po vnitřním roztržštění Občanského fóra v roce 1991. Na ustavujícím kongresu v dubnu téhož roku byl předsedou zvolen Václav Klaus, delegáti přijmuli programový dokument s názvem „*Cesta k prosperitě*“, který ODS definoval jako demokratickou pravicovou stranu s konzervativním programem (ODS 2015). Občanští demokraté se záhy stali hegemonem nejenom na pravém spektru politické orientace, ale také dominantní stranou v českém stranickém prostředí³⁶.

Občanská demokracie se po celá 90. léta hlásila k hodnotám pravicové, konzervativní, antikomunistické politiky hájící ekonomické liberální hodnoty. Už od svého vzniku strana deklarovala jako jednu z nejdůležitějších priorit zahraniční politiky vstup do Evropské unie. Zhruba v druhé polovině 90. let se začal vztah ODS k Evropské unii měnit, v roce 1996 sice ještě podal předseda vlády Klaus oficiální přihlášku do EU, od roku 1998 však začala být strana k EU skeptická a začala narůstat kritika určitých aspektů evropské integrace, zejména kroků směrem k užší politické integraci (Baun,

---

³⁵ Podíly jsou zaokrouhlovány na jednu desetinou čárku.

³⁶ ODS zvítězila ve volbách v letech 1992 (29, 73 % hlasů) a 1996 (29, 62 % hlasů).

Marek 2010: 56). Samotná ODS často označuje svůj postoj k Evropské unii jako tzv. eurorealistický³⁷. V souvislosti s referendem o vstupu do EU vydala ODS v roce 2003 dokument „*Když do EU tak s ODS*“³⁸, ve kterém sice doporučila svým voličům, aby vstup podpořili, nicméně mnoho oblastí integrace podrobila kritice. V tomto bodě je na místě zmínit dva paradoxy. I když oficiální stranické stanovisko podporovalo vstup do Evropské unie, oba předsedové – Václav Klaus a Mirek Topolánek -, kteří stranu vedli v letech 1991 až 2010, měli k hlasování rezervovaný postoj. První jmenovaný hlasoval proti, druhý s výhradami pro. Druhým paradoxem je rozpor ve vztahu k EU mezi voliči a oficiální stranickou linií, voliči ODS totiž patří v rámci České republiky k těm s nejvíce proevropskými postoji³⁹. V souvislosti s ratifikací Lisabonské smlouvy došlo ve straně k názorovému rozkolu, zatímco předseda strany Mirek Topolánek smlouvu podporoval, velká část poslaneckého klubu sdílela názory prezidenta Václava Klause a k ratifikaci se stavěli negativně.

ODS byla od roku 2004 v Evropském parlamentu součástí EPP-ED⁴⁰, v roce 2009 se však kvůli rozdílným názorům na směřování evropské integrace odštěpili Evropští demokraté. Krátce po volbách vznikla na půdě EP nová konzervativní a nefederalistická frakce Evropští konzervativci a reformisté (ECR⁴¹). Stavebními kameny nové frakce byli kromě ODS britští Konzervativci a polská strana Právo a pořádek (PiS⁴²).

3.1.1. Volební program ODS – Modrá šance pro Evropu – stejné šance pro všechny

Občanští demokraté zvolili pro svůj program do evropských voleb název „*Modrá šance pro Evropu – stejné šance pro všechny*“, své priority, cíle a sliby strana vložila do osmi stránkového dokumentu, který je strukturovaný do tří kapitol: Budoucnost Evropské unie, Česká republika a Evropská unie a priority ODS v Evropském parlamentu, které je věnován největší prostor. Volebním lídrem občanských demokratů byl poslanec Jan

---

³⁷ Jan Zahradil v roce 2001 vypracoval pro ideovou konferenci ODS dokument s názvem „*Manifest českého eurorealismu*“ (Zahradil 2001).

³⁸ Strana v dokumentu varovala, že vstup do EU nebude „jízdenkou do ráje“, dále v něm odmítala federalizování EU a kritizovala unifikovanou formu integrace. ODS se naopak přiklání k mnoharychlostní pružné evropské integraci (ODS 2003).

³⁹ V rámci Exit Pollu, který provedla pro Českou televizi agentura SC&C se respondenti vyjadřovali rovněž k otázce, kterou stranu volili ve volbách v roce 2002. Pro vstup do EU hlasovalo 86 % někdejších voličů ODS (Šaradín 2003).

⁴⁰ Z anglického názvu European Peoples Party – European Democrats.

⁴¹ Z anglického názvu European Conservatives and Reformists.

⁴² Z polského názvu Prawo i Sprawiedliwość.

Zahradil, který později získal v rámci strany největší počet preferenčních hlasů, on ani další kandidáti v programu zmínění nejsou.

ODS napříč volebním programem zdůrazňuje podporu politik, které korelují s hodnotami, cíli a programovými prioritami, které strana zastává na národní úrovni a postoji, které samotnou stranu definují. Z analýzy programu lze vysledovat základní priority, které strana k Evropské unii akcentuje. ODS trvá na zachování a posílení liberálních ekonomických principů. Klade důraz na zachování jedinečnosti národních států a vyhrazuje oblasti, které musí zůstat v jejich kompetenci. Jde o fiskální, daňové a sociální politiky či volbu energetických zdrojů. V souvislosti s tímto strana nesouhlasí se směřováním EU k federalizaci a k upořádání role národních států. ODS se negativně staví k ideji vytvoření ústavního textu EU, pokud by k vytvoření došlo, neměl by v žádném případě zhoršovat postavení ČR vyjednané přístupovými negociacemi. Strana se vymezuje vůči principům fungování Společné zemědělské politiky EU (CAP⁴³), kterou je třeba podrobit zásadní reformě, kritika ODS je také zaměřena na diskriminační postavení zemědělců z nových členských států.

ODS se negativně staví k iniciativám na vytvoření paralelního vojenského celku po vzoru Severoatlantické aliance (NATO⁴⁴) a jako jediné východisko pro bezpečnostní vazby mezi Spojenými státy americkými a Evropskou unií vidí právě NATO. S výhradami podporují Společnou zahraniční politiku EU a podporují rozvoj a stabilitu v oblastech severní Afriky, Blízkého a středního Východu, Turecka a východní Evropy v souladu s postojem EU. Program samotný zdůrazňuje čtyři – pro ODS – nejdůležitější témata: (1) Rovnoprávnost všech států EU (2) Zachování fiskální, daňové a sociální politiky v pravomoci národních vlád a parlamentů (3) Zásadní reforma Společné zemědělské politiky (4) Transatlantické spojení a podpora NATO je prioritou (Modrá šance pro všechny 2004).

Program ODS tvoří 78 vět, z nichž Největší prostor je v programu vymezen obecným stanoviskům a postojům neutrálního nebo mírně zabarveného charakteru⁴⁵, které ODS k EU akcentuje. Zhruba třetina témat programu má ve vztahu k Evropské unii negativní konotace, strana nesouhlasí s nastaveným směřováním Evropské unie a s hlubší integrací. Pozitivních zmínek je v programu minimální množství. Jedenkrát se objevuje

---

⁴³ Z anglického názvu Common Agricultural Policy.

⁴⁴ Z anglického názvu North Atlantic Treaty Organization.

⁴⁵ Volební program ODS má tendenci v obecných stanoviscích inklinovat spíše k mírně kritickému tónu.

téma, které je možné považovat za národní. V dokumentu je věta: „*ODS bude usilovat o to, aby ČR byla schopna v dohledné době plnit všechna tzv. konvergenční kritéria a mohla se pak svobodně v referendu rozhodnout o vstupu do eurozóny.*“ ČR se k přijetí eura zavázala již ve Smlouvě o přistoupení k EU⁴⁶, proto není právně možné podobné referendum vyhlášovat. Strana patrně spoléhala na všeobecnou nechuť Čechů k euru a prostřednictvím této věty se snažila získat nerozhodnuté voliče.

Tabulka 3 - analýza volebního programu ODS pro volby do EP 2004

Volební program ODS 2004		
	Počet	Podíl
Neutrální, obecný obsah	47	60,3 %
Negativní, kritické zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	0	
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	17	32,1 %
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	8	
Pozitivní zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	0	6,4 %
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	4	
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	1	
Akcentace národních témat		
- Fungování národního státu, témata národní politiky, kritika opozice	1	1,3 %
Celkem	78	

Zdroj: Autor, vypracováno na základě volebního programu ODS⁴⁷

3.2. Komunistická strana Čech a Moravy

Předchůdce KSČM vznikla jako Komunistická strana Československa v roce 1921 odtržením radikálního křídla od sociální demokracie. Novodobá historie KSČM se píše od listopadu 1990, kdy byla strana registrována. Podobně jako ODS byly komunistická strana úspěšná ve všech dosavadních volbách do Poslanecké sněmovny. Komunisté mají tradičně silné zastoupení také na komunální úrovni. KSČM se může pyšnit nejpočetnější členskou základnou, kterou čítá na 49 tisíc straníků⁴⁸. KSČM je od

⁴⁶ Podle čl. 4 obdrží nové členské země časově omezenou výjimku na zavedení jednotné měny euro ve smyslu čl. 122 Smlouvy o ES - zavedení eura až po splnění všech konvergenčních kritérií (Evropská komise 2003).

⁴⁷ Viz. volební program „*ODS Modrá šance pro Evropu – stejné šance pro všechny*“.

⁴⁸ Údaje o počtu členů strany k dispozici zde: http://zpravy.idnes.cz/pocet-clenu-cxz-/domaci.aspx?c=A150401_183007_domaci_hv (iDNES.cz 5. 4. 2015).

svého vstupu do Evropského parlamentu v roce 2004 členem frakce Evropské sjednocené levice a Severské zelené levice (EUL/NGL⁴⁹). K lisabonské smlouvě strana zaujala „neutrální postoj“ a trvala na vyhlášení referenda⁵⁰, ve kterém by si sami občané rozhodli, zda chtějí akt přijmout.

Prvním předsedou strany byl Jiří Svoboda, který byl v roce 1993 nahrazen Miroslavem Grebeníčkem. Programové priority KSČM z raných 90. let se dají shrnout do několika bodů: odmítání kapitalismu a privatizace státního majetku, garance sociálních jistot a sociální solidarita pro všechny obyvatele podpora domácího zemědělství a životního prostředí, odmítání vstupu do NATO a Evropské unie⁵¹. Programové cíle KSČM zůstávají i dnes velmi podobné, komunisté stále usilují o vystoupení z vojenského paktu NATO, naopak se ale u nich změnil postoj k EU, již nelpí na vystoupení, ale snaží se využívat potenciálu, který České republice členství přináší. V národních otázkách je však strana stále radikální, prosazuje socialistické uspořádání společnosti, v Poslanecké sněmovně má tak nulový koaliční potenciál. Ve středoevropském srovnání jde o poměrně ortodoxní stranu, která přes pokusy na začátku devadesátých let odolává snahám o výraznější reformu (Hloušek 2005: 447-448).

3.2.1. Volební program KSČM – S Vámi a pro Vás, doma i v EU

Komunistický program pro první volby do EP dostal název „*S vámi a pro Vás, doma i v EU*“. Na rozdíl od programu ODS je po grafické stránce velmi jednoduchý. Dokument obsahuje úvod i závěr a je strukturovaný do pěti kapitol: Jsme pro Evropu demokratické a rovnoprávné spolupráce, Evropa solidarity, sociálních práv a rovnosti, chceme Evropu ekonomicky produktivní, Evropu udržitelného rozvoje, ochraňující životní prostředí, jsme pro Evropu otevřenosti světu, Evropu míru a spolupráce, společně za minimální program evropské levice. Jedničkou na kandidátce byl Miloslav Ransdorf, stejně jako v případě ODS nejsou kandidáti v programu zmíněni.

KSČM se dlouhodobě stavěla proti vstupu ČR do EU i NATO a své voliče proto roce 2003 vyzvala, aby v referendu volili proti členství. Ani s vyjednanými podmínkami vstupu nesouhlasí a považuje je za nevýhodné. Úvodní část programu je k evropské

---

⁴⁹ Z anglického European United Left/Nordic Green Left.

⁵⁰ Schválení smlouvy v Poslanecké sněmovně místopředseda Ústředního výboru strany Jiří Maštálka označil za „nedemokratický a odsouzeníhodný“ (KSČM 2009).

⁵¹ Z relevantních politických stran byly proti vstupu do EU pouze antisystémové subjekty Republikáni (SPR-RSČ) a KSČM (Petřík 2003: 12).

integraci kritický, nicméně komunisté členství ČR v EU berou jako realitu a k nastalé situaci se zaujímají pragmatický postoj. Komunisté vidí jako velké pozitivum možnost navázat úzké vztahy s podobně ideologicky zaměřenými subjekty, se kterými by společně mohli aktivně vystupovat proti kapitalistickým pořádkům.

První kapitola programu klade důraz na rovnoprávnost postavení členských států, které ale musí vycházet z výhod národních zvláštností. Komunisté podporují myšlenku multikulturní reality Evropy. Důraz je kladen i na prosazování co největší míry demokratizace evropských institucí. Následující kapitola obsahuje témata sociální spravedlnosti, a rovnosti. Za prioritu je považováno vytváření nových pracovních míst a boj s nezaměstnaností.

KSČM hovoří o potřebě ekonomicky produktivní Evropy, respektující ochranu životního prostředí. Prosazují kritéria udržitelnosti v dopravě a v cestovním ruchu. Zajímavým tématem je demokratizace institucí Mezinárodního měnového fondu, Světové banky a Světové obchodní organizace do rámce Organizace spojených národů. Strana podporuje společnou evropskou politiku míru a zmiňuje snahu vymanit evropské vojenské struktury z vlivu NATO a zrušení amerických základů na území Evropy. Akcentace témat zaměřených proti Severoatlantické alianci a Spojeným státům americkým je značná. Evropský parlament vidí komunisté jako platformu pro sdružování s partnerskými stranami, se kterými se společně hlásí k systémové přeměně kapitalistické Evropy v sociálně spravedlivou společnost.

Významný prostor v programu hrají klasická levicová témata, KSČM artikuluje ekonomická témata v souladu se svou ideologií⁵², velký prostor je vymezen politice nezaměstnanosti, sociálnímu dialogu a hájením zájmů zaměstnanců. Nedotknuty zůstaly otázky budoucího směřování evropské integrace. Dvě třetiny obsahu programu tvoří obecné zmínky, které z velké většiny akcentují témata evropského a světového míru, kritiky globalizace, kapitalismu a zrušení NATO.

---

⁵² Například jde o regulaci daňové konkurence (S Vámi pro Vás, doma i v EU).

Tabulka 4 - analýza volebního programu KSČM pro volby do EP 2004

Volební program KSČM 2004		
	Počet zmínek	podíl
Neutrální, obecný obsah	57	61,3 %
Negativní, kritické zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	2	12,9 %
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	3	
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	7	
Pozitivní zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	0	4,3 %
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	4	
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	0	
Akcentace národních témat		
- Fungování národního státu, témata národní politiky, kritika opozice	20	21,5 %
Celkem	93	

Zdroj: Autor, vypracováno na základě volebního programu KSČM⁵³

3.3. Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KDU-ČSL navazuje na tradici Československé strany lidové, které vznikla již v roce 1919. Ke sloučení hnutí Křesťanské a demokratické unie a ČSL došlo v roce 1992, prvním předsedou strany byl zvolen Josef Lux. Strana má dlouhodobě silné zastoupení v Poslanecké sněmovně, Senátu a zejména na komunální úrovni. V jedné věci se ale lidovci od ostatních stran výzkumu liší. Ve volbách v roce 2010 se poprvé nedostali přes 5 % klauzuli a po následující tři roky nebyla strana zastoupena v Poslanecké sněmovně.

KDU-ČSL je středoprávní konzervativní křesťanská strana s kladným přístupem k evropské integraci, v letech 2002 až 2006 se strana podílela na vládě vedené ČSSD, post ministra zahraničí zastával lidovec Cyril Svoboda, strana tak mohla ovlivňovat politiku vůči EU (Baun, Marek2010: 61). K základním prioritám strany patří hájení konzervativních křesťanských hodnot ve společnosti a státu, hájení rodiny jako společenství muže, ženy a dětí. Strana prosazuje sociálně tržní hospodářství.

KDU-ČSL patří od počátku 90. let k největším podporovatelům evropské integrace, v roce 2003 vyzvala své voliče k jednoznačné podpoře vstupu do EU

⁵³ Viz. volební program „S vámi pro Vás, doma i v EU“.

v referendu. Strana podporovala jak návrhy na evropskou ústavu, tak později Lisabonskou smlouvu. V EP se poslanci křesťanské demokracie řadí do nejsilnější evropské frakce, Evropské lidové strany.

3.3.1. Volební program KDU-ČSL – Evropský volební program KDU-ČSL

KDU-ČSL svůj program pro volby do Evropského parlamentu v roce 2004 na rozdíl od svých konkurentů konkrétně nepojmenovala, dokument je tvořen více než 3000 slovy, 165 větami. Grafická podoba je velmi jednoduchá. Programovým prioritám předchází zdůraznění čtyř bodů, které symbolizují Evropskou unii. Jde o EU jako společenství míru a stability, EU jako společenství prosperity, EU jako společenství solidarity, EU jako společenství hodnot. Program je členěn do pěti tematických kapitol: KDU-ČSL pro sociálně tržní a konkurenceschopnou evropskou ekonomiku, KDU-ČSL pro evropské zemědělství jako novou kulturu venkova, KDU-ČSL pro bezpečnější Evropu, KDU-ČSL pro jednotný a silný hlas Evropy ve světě a KDU-ČSL pro Evropu respektující rodinné hodnoty. Volebním lídrem strany byla doktorka Zuzana Roithová, rovněž jako v předcházejících případech nejsou kandidáti strany v programu zmíněni.

Programové priority a cíle⁵⁴ KDU-ČSL dostaly velmi podrobnou podobu. Kromě pěti hlavních oblastí lidovci dotýkají témat otázky přistoupení ČR k EU, integrace obecně a hojně jsou akcentována křesťansko-konzervativní témata, zejména otázce rodiny a s ní spojených tradičních hodnot je vyhrazen velký prostor, logicky se lidovci vymezují vůči eutanázii a potratům. Strana artikuluje potřeby sociálně tržní ekonomiky, která jako jediná zajistí Evropu konkurenceschopnou vůči světu, zdůrazněna je i podpora malých a středních podniků, které v EU vytvářejí 66 % všech pracovních míst. Této kapitole je v programu vyhrazen nejširší prostor. Z konkrétních politik Evropské unie je silně zastoupena zemědělská politika, která je jednou z priorit strany. KDU-ČSL považuje za důležité spolupracovat na úrovni policejních, justičních a bezpečnostních složek.

Křesťanští demokraté podporují nutnost existence Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (CFSP⁵⁵) a zřízení funkce tzv. Evropského ministra zahraničí.

---

⁵⁴ KDU-ČSL na úvodní straně svého dokumentu deklaruje, že program je v souladu s prioritami evropských křesťanských demokratů.

⁵⁵ Z anglického Common Foreign and Security Policy.

Zmíněna je i podpora evropské obranné politiky, která však nesmí být místem rivalit mezi vojenskými složkami EU a NATO. Transatlantická vazba je podle lidovců důležitá pro stabilitu a bezpečnost v Evropě i ve světě. Evropská obranná politika by neměla mít za cíl nahradit složky NATO, nýbrž je doplnit, s cílem řešit samostatně lokální konflikty na svém území.

KDU-ČSL v největší míře zmiňuje témata národní politiky, důraz je kladen na křesťanské hodnoty a evropskou kulturu, které vychází z tradiční rodiny. Dále na ochranu krajiny, venkova a kvalitních podmínek pro lokální zemědělce. Jediná negativní zmínka v programu je mířena směrem k reformě zemědělské politiky.

Tabulka 5 - analýza volebního programu KDU-ČSL pro volby do EP 2004

Volební program KDU-ČSL 2004		
	Počet zmínek	Podíl
Neutrální, obecný obsah	96	58, 2 %
Negativní, kritické zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	0	0, 6 %
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	0	
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	1	
Pozitivní zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	1	13, 3 %
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	12	
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	9	
Akcentace národních témat		
- Fungování národního státu, témata národní politiky, kritika opozice	46	27, 9 %
Celkem	165	

Zdroj: Autor, vypracováno na základě volebního programu KDU-ČSL⁵⁶

⁵⁶ Viz. volební program „Evropský volební program KDU-ČSL“.

3.4. Česká strana sociálně demokratická

Česká strana sociálně demokratická navazuje na tradici Československé sociálně demokratické strany dělnické, její vznik se datuje do roku 1893. V březnu roku 1990 se v Praze-Břevnově konal obnovovací sjezd, na kterém byl předsedou strany zvolen Jiří Horák. V únoru 1993 byla strana na sjezdu v Hradci Králové přejmenována na současný název.

ČSSD je v českém politickém prostředí jedinou levicovou stranou s koaličním potenciálem (Baun, Marek 2010: 59). Sociální demokraté jsou společně s občanskými demokraty jedinými dvěma stranami, kterým se od roku 1993 podařilo zvítězit v parlamentních volbách. Dlouhodobě tedy právě tyto dva subjekty utvářejí postoj České republiky k Evropské unii. ČSSD patří společně s KDU-ČSL k nejsilnějším zastáncům federální Evropy, strana od 90. let usilovala o členství v Unii a i následně byla z její politiky cítit náklonost k evropské integraci. „*Již od počátku se profilovala jako výrazně proevropská. Vnitrostranická diskuze se vedla ohledně vstupu do NATO, nikoliv však v otázce Evropské unie, která je v rámci ČSSD relativně bezkonfliktní záležitostí. Ve snaze vymezit se proti pravici uvedla ve svém volebním programu v roce 1996, že odmítá „negativistické přístupy k EU, nacionalistické postoje i velikášské sklony k poučování, které mohou vést jen k izolaci ČR.*“ (Petřík 2003: 15) Byla to právě koaliční vláda vedená sociálním demokratem Vladimírem Špidlou, která přivedla ČR mezi členské země a významně se podílela na vyjednaných podmínkách.

Sociální demokraté považují za své programové cíle sociální spravedlnost, solidaritu se sociálně slabšími členy společnosti, strana prosazuje bezplatné zdravotnictví a školství, v ekonomické oblasti prosazuje sociálně tržní hospodářství a progresivní daň. Strana představuje moderní stranu, která se orientuje podle vzoru západoevropských sociálnědemokratických a socialistických stran, čemuž odpovídá i její afiliace k evropským stranickým internacionálám (Hloušek 2005: 448). Podobně jako KDU-ČSL se sociální demokraté stavěli pozitivně k návrhům na evropskou ústavu a Lisabonskou smlouvu. Po prvních volbách v roce 2004 se strana v Evropském parlamentu zařadila do Pokrokového společenství socialistů a demokratů (S&D⁵⁷).

---

⁵⁷ Z anglického Progressive Alliance of Socialists and Democrats.

3.4.1. Volební program ČSSD – Evropa hlavně pro lidi

Zvolený koncept volebního programu ČSSD „*Evropa hlavně pro lidi*“ se od předchozích programů odchyľuje. Dokument je tvořen desaterem do EU, tedy programovými cíli sociálních demokratů: Mír a bezpečí, modernizace země, hospodářský růst a silné regiony, sociální dialog – evropské mzdy a platy, vymahatelnost práva, ochrana spotřebitelů, prosperita a šance mladým, podpora kultury a vzdělávání, solidarita a rovné příležitosti, rozvoj venkova a zdravé životní prostředí. S každým bodem je ztotožněn jeden z prvních deseti politiků na kandidátní listině, nicméně hlubší vztah mezi programovým cílem a konkrétním politikem až na výjimky není, priority působí jako obecné názory celé sociální demokracie. ČSSD jako jediná ze zkoumaných stran vložila v roce 2004 do svého programu zmínky a fotografie kandidátů. Program je doplněn úvodním slovem předsedy strany Vladimíra Špidly a zakončen slovem od statutárního místopředsedy Stanislava Grosse. Na první místo kandidátní listiny byl obsazen Libor Rouček.

Programový dokument čítající 1804 slov je tvořen 84 větami. Všechny deset ústředních témat vykazují velkou míru nadšení a zdůrazňování potřeby evropské integrace jako jedinečné příležitosti pro Českou republiku. Zdůrazňovány jsou platové rozdíly a různé právní podmínky zaměstnanců a zemědělců, právě evropská životní úroveň a její co nejrychlejší dosažení je jedna z hlavních priorit. Ani jednou se v programu neobjevuje zmínka o působení europoslanců na úrovni Evropského parlamentu.

Sociální demokraté zdůrazňují důležitost Evropské unie, díky které Evropané žijí již více než 50 let v míru a bezpečí. Strana podporuje utváření společné evropské bezpečnostní politiky, užší spolupráci v boji proti kriminalitě a posílení Evropského policejního úřadu. Evropská obranná politika ani NATO zmíněny nejsou.

Ve srovnání s volebním programem občanských demokratů nenajdeme v programu výraznou kritiku nebo snahu o revizi konkrétní politiky EU⁵⁸, materiál také neakcentuje otázky prohloubení evropské integrace, rozšíření členských zemí nebo přijetí společné evropské měny. Poměrně výrazně se objevuje téma podpory vědy, školství, vzdělání, pracovních příležitostí a podpory stáží pro mladé.

---

⁵⁸ V tomto bodě je možné polemizovat o možné snaze rekonstruovat CAP.

Tabulka 6 - analýza volebního programu ČSSD pro volby do EP 2004

Volební program ČSSD 2004		
	Počet zmínek	Podíl
Neutrální, obecný obsah	57	67,9 %
Negativní, kritické zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	0	
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	0	1,2 %
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	1	
Pozitivní zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	9	
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	2	13,1 %
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	0	
Akcentace národních témat		
- Fungování národního státu, témata národní politiky, kritika opozice	15	17,9 %
Celkem	84	

Zdroj: Autor, vypracováno na základě volebního programu ČSSD⁵⁹

⁵⁹ Viz. volební program „Evropa hlavně pro lidi“.

4. Volby do Evropského parlamentu v roce 2014

4.1. Volby do Evropského parlamentu v České republice v roce 2014

Poslední květnový týden⁶⁰ roku 2014 se v členských státech Evropské unie uskutečnily volby do Evropského parlamentu. Pro české voliče to byla třetí příležitost zvolit si své zástupce, zároveň to byly první volby, které se uskutečnily pod vlivem účinnosti Lisabonské smlouvy.

Ve volbách se o mandáty ucházelo 39 politických stran a hnutí⁶¹, hlasování se neslo v duchu velmi nízké volební účasti. K urnám si v ČR našlo cestu pouhých 18, 2 % voličů, což bylo o zhruba třetinu méně než při volbách prvních. Nicméně ČR v tomto ohledu nebyla výjimkou, nízká volební účast provázela volby ve většině evropských států (Euractiv 2014). Voleb se účastnily všechny strany zastoupené v Poslanecké sněmovně. Kromě ODS, KSČM, KDU-ČSL a ČSSD to byly relativně nedávno vzniknuvší opoziční TOP 09⁶² (Tradice, odpovědnost, prosperita), Úsvit přímé demokracie a vládní hnutí ANO 2011 (Akce nespokojených občanů). Právě posledně jmenovaný subjekt se stal na politické mapě fenoménem, hnutí uspělo v předcházejících volbách do poslanecké sněmovny na podzim roku 2013 a získalo druhý největší počet hlasů. Předvolební průzkumy veřejného mínění a volební modely⁶³ předvídaly úspěch ANO i ve volbách do EP.

Volbám nedominovalo žádné společné nosné téma, opoziční strany neměly možnost nastolit „protivládní“ témata, neboť vláda byla u moci jen pár měsíců. Nejzajímavějším okamžikem voleb se jevil souboj koaličních partnerů ČSSD s ANO o pozici aktuálního lídra české politické scény. Občanští demokraté obhajovali z předchozích voleb⁶⁴ devět mandátů, vzhledem k nelichotivé pozici, do jaké se

---

⁶⁰ Volby se konaly od 22. do 25. května. Oproti předchozím volbám došlo ke změně, když byl obvyklý červnový termín nahrazen dřívějším. Důvodem bylo získání času pro volbu předsedy Evropské komise (European Parliament 2013).

⁶¹ Přehled všech kandidujících subjektů k dispozici zde: <http://volby.cz/pls/ep2014/ep11?xjazyk=CZ> (Volby 2014).

⁶² TOP 09 kandidovala společně v koalici s hnutím Starostové a nezávislí (STAN).

⁶³ Například volební model agentury STEM, k dispozici zde: <http://www.stem.cz/clanek/2947> (STEM 2014), nebo předvolební průzkum CVVM, k dispozici zde: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7233/f3/pv140519.pdf (CVVM 2014).

⁶⁴ Kompletní výsledky včetně přehledu získaných mandátů k dispozici zde: <https://www.euroskop.cz/8629/12383/clanek/vysledky-voleb-do-ep-2009-v-ceske-republice/> (Euroskop 2009).

v posledních měsících před volbami dostali, nemohli očekávat podobný zisk. Komunisté získali v roce 2009 šest mandátů, sociální demokraté a křesťanští demokraté po dvou mandátech.

Téma kampaně Občanských demokratů se nesla v duchu podpory české koruny a jasnému „ne euru“. Komunisté v kampani nejčastěji zmiňovali ochranu spotřebitelů, potravinovou bezpečnost a udržení míru. I sociální demokraté si za hlavní téma kampaně vybrali ochranu zaměstnanců, soustředili se i na vizi prosadit harmonizaci daní. Lidovci akcentovali svá tradiční témata, prorodinnou politiku, boj s nezaměstnaností a také potravinovou bezpečnost.

Volbám byla předpovídána nízká volební účast, která bývá příležitostí k úspěchu pro menší politické strany. Nechybělo mnoho a tento předpoklad se málem podařilo naplnit třem menším stranám. Straně zelených a České pirátské straně se sice těsně pětiprocentní volební klauzuli⁶⁵ překročit nepodařilo, nicméně úspěšní byli Svobodní. Ústředními tématy Svobodných jsou kritika evropské integrace, evropské byrokracie a odmítání Lisabonské smlouvy, stejně rezolutně se Svobodní staví proti přijetí eura. Vymezováním se vůči evropské integraci přilákala strana v čele se svým předsedou Petrem Machem necelých 80 tisíc voličů (5, 24 %). Ve volbách naopak neuspěl jiný malý subjekt, v Poslanecké sněmovně zastoupený Úsvit přímé demokracie získal pouhých 3, 12 % hlasů.

---

⁶⁵ Obě strany po volbách podaly kvůli existenci 5 % klauzule stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu. Ten stížnosti vyhověl a navrhl Ústavnímu soudu zrušení 5 % klauzule pro volby do EP (Nejvyšší správní soud 2014).

Tabulka 7 - výsledky voleb do EP 2014

Strana	Podíl hlasů	Počet mandátů
ANO	16, 13 %	4
TOP 09 + STAN	15, 95 %	4
ČSSD	14, 17 %	4
KSČM	10, 98 %	3
KDU-ČSL	9, 95 %	3
ODS	7, 67 %	2
SVOBODNÍ	5, 24 %	1

Zdroj: Volby 2014

4.2. Analýza volebních programů ve volbách do EP 2014

Programy druhých analyzovaných voleb již byly koncipovány pod vlivem fungování Lisabonské smlouvy, jejíž ratifikace vzbudila nejen v České republice velké diskuze. Evropskou unií a eurozónu navíc zasáhla ekonomická recese, která zasáhla většinu členských států, a její důsledky do jisté míry ovlivnily vnitřní fungování EU. V platnost vstoupily mechanismy, jako např. tzv. „rozpočtový pakt, které by měly zamezit podobným ekonomickým problémům, do kterých se dostaly zejména jižní členské země EU. Rovněž se v mezidobí hojně diskutovalo o tzv. „Jednotném mechanismu dohledu. S platností Lisabonské smlouvy došlo ke snížení počtu křesel vyhrazených České republice na 21 a také příležitost pro voliče podílet se na volbě předsedy Evropské komise. Nejsilnější parlamentní frakce nominovaly tzv. spitzenkandidáta, jako možného budoucího předsedu Komise, spitzenkandidáti zároveň představovali tváře kampaní svých příslušných frakcí a v nich sdružených národních stran.

Zatímco první zkoumané volby mohly pro strany být informační platformou, ve které svým voličům prezentovali základní principy a fungování EU společně s mechanismy fungování institucí, zejména tedy Evropského parlamentu. Strany mohly rovněž ve svých programech vyjadřovat nadšení a spokojenost s tím, že se Česká republika zařadila do pevných evropských struktur, poskytující záruky a výhody. Ve volbách v roce 2014 už podobné proklamace pozbývaly smysl a bylo by očekávatelné, že se politické strany budou více zajímat o politiky a reálné fungování EU.

4.2.1. Volební program ODS – Otočme EU správným směrem

Program občanských demokratů pro volby do EP 2014 je se svými 28 stranami suverénně nejobsáhlejším zkoumaným textem, což se logicky odráží na množství představených témat. Obsahově pokrývá většinu témat, o které by se volič mohl zajímat. Dokument je tvořen 27 programovými kapitolami, uveden je nesouhlasem se současným směřováním evropské integrace, ODS deklaruje, že na půdě EU hájí české národní zájmy a prosazuje reformu, namísto eurofederace. Strana se staví proti přijetí eura a odmítá úlohu spitzenkandidáta

Obsah programu je vůči EU z velké části kritický a odmítavý, nicméně podle samotných občanských demokratů převažují výhody našeho členství nad negativy. Pozitivně občanští demokraté hodnotí fungování vnitřního trhu, podporují společné evropské úsilí o energetickou bezpečnost a surovinové zajištění. Za jeden z nejvýznamnějších přínosů členství považují vstup ČR do schengenského systému a odbourání hraničních kontrol. ODS je zastáncem dalšího rozšiřování EU.

Takřka 2/3 témat jsou obecného charakteru, nebo se přímo netýkají otázek spojených s EU. Poměrná část dokumentu hodnotí nebo konstatuje stav věci a jednotlivých evropských politik, avšak nevykazuje žádné hodnotové zbarvení. V souladu se svými dlouhodobě deklarovanými hodnotami podporuje existenci NATO a odmítá vytvoření paralelního spolku na úrovni EU.

Tabulka 8 - analýza volebního programu ODS pro volby do EP 2014

Volební program ODS 2014		
	Počet	Podíl
Neutrální, obecný obsah	135	59 %
Negativní, kritické zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	0	
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	30	20,5 %
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	17	
Pozitivní zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	2	
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	12	7,4 %
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	3	
Akcentace národních témat		
- Fungování národního státu, témata národní politiky, kritika opozice	32	14 %
Celkem	229	

Zdroj: Autor, vypracováno na základě volebního programu ODS⁶⁶

4.2.2. Volební program KSČM – Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014

Rovněž druhý zkoumaný volební program KSČM má velmi jednoduchou grafickou podobu. Šestistránkový dokument uvedený preambulí nemá konkrétní pojmenování. Teze programu tvořeného 112 větami jsou rozděleny do pěti kapitol: Lidská práva, podmínky pro občany a regiony, Za sociální Evropu, Ekonomika pro lidi, konkurenceschopná i udržitelná, Evropa míru, Evropa ve světě a Rudozelená alternativa pro Evropu. Role tzv. Spitzenkandidáta v programu zmíněna není, stejně tak program neobsahuje jména kandidátů.

První kapitola je do značné míry negativní vůči vnitřnímu nastavení EU, které komunisté považují za nedemokratické a za nutné považují revizi, která by přinesla skutečně rovnoprávnou unii občanů a států Evropy. Úvodní kapitola rovněž akcentuje témata rovnosti a diskriminace. Ve druhé a třetí kapitole se komunisté nejčastěji zmiňují o potřebě existence sociálních rovnoprávných států, které občanům nabídnou práci a v případě nouze pomocnou ruku. Občané by měli mít možnost kontrolovat kroky

⁶⁶ Viz. volební program „*Otočme EU správným směrem*“.

Evropské centrální banky a Unie by se měla snažit podporovat zejména malé a střední podniky a naopak bojovat proti korporacím.

Stejně jako v roce 2004 komunisté bojují za zrušení základen a vojenských jednotek NATO na evropské půdě, které považují za reminiscence studené války. KSČM by ráda omezila pravomoci Vysokého představitele pro zahraniční věci. Strana se také staví proti velkému transatlantickému trhu s USA. Poslední kapitola je zasvěcena tématům týkajících se zelené politiky, udržitelného rozvoje a klimatu. K otázce přijetí eura se strana v programu nevyjadřuje.

Tabulka 9 - analýza volebního programu KSČM pro volby do EP 2014

Volební program KSČM 2014		
	Počet zmínek	podíl
Neutrální, obecný obsah	53	47,3 %
Negativní, kritické zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	0	17
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	5	
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	14	
Pozitivní zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	0	5,4 %
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	5	
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	1	
Akcentace národních témat		
- Fungování národního státu, témata národní politiky, kritika opozice	37	33 %
Celkem	112	

Zdroj: Autor, vypracováno na základě volebního programu KSČM⁶⁷

4.2.3. Volební program KDU-ČSL pro volby do Evropského parlamentu 2014

Program KDU-ČSL je sedmistránkový dokument uvedený základními informacemi o straně, včetně zmínek o působení strany na půdě EP v rámci Evropské lidové strany a vyzdvižení práce europoslankyně Zuzany Roithové. Stejně jako prvotní evropský program ani tento nenese žádné konkrétní pojmenování.

⁶⁷ Viz. „Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu 2014“.

Dokument je rozdělen do deseti tematických okruhů: Zaměstnanost, Potravinová bezpečnost a ochrana spotřebitele, Prorodinná politika, Bezpečná Evropa, Snížení byrokracie, využití výhod členství v EU, Finance, bankovníctví, telekomunikace, Svoboda, právo a spravedlnost, boj proti korupci, Energetika, věda a výzkum, Zdraví a zdravotnictví, Zemědělství. Programové teze, kterých je 81, jsou vypsány bodově, ne v souvislých větách.

Program KDU-ČSL akcentuje pouhé minimum evropských otázek, strana podporuje SZBP a jednotný postup Unie vůči Ruské federaci, rovněž preferuje posílení vztahů s USA. Zasazuje se o další rozvinutí a usnadnění přeshraničního podnikání. Křesťanští demokraté požadují zastavení přístupových rozhovorů s Tureckem a nabízejí mu privilegované partnerství. K otázce přijetí eura se strana staví oportunisticky, zavedla by ho ráda, ale až ve vhodnou chvíli pro naše hospodářství. Necelá třetina programů se týká národních otázek a základních ideových východisek strany, což je konzistentní jev pozorovatelný i v případě prvního programového dokumentu strany. Obdobná situace je i v případě negativních témat, tři z pěti zmínek kritizují principy a přerozdělování objemu peněz v rámci CAP.

Tabulka 10 - analýza volebního programu KDU-ČSL pro volby do EP 2014

Volební program KDU-ČSL 2014		
	Počet zmínek	Podíl
Neutrální, obecný obsah	43	53, 1 %
Negativní, kritické zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	0	
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	1	6, 2 %
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	4	
Pozitivní zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	0	
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	9	13, 6 %
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	2	
Akcentace národních témat		
- Fungování národního státu, témata národní politiky, kritika opozice	22	27, 2 %
Celkem	81	

Zdroj: Autor, vypracováno na základě volebního programu KDU-ČSL⁶⁸

⁶⁸ Viz. „Program KDU-ČSL“ pro volby do Evropského parlamentu 23. a 24. května 2014“.

4.2.4. Volební program ČSSD – Chceme spravedlivou a sociální Evropu!

Sociální demokraté zvolili pro svůj programový manifest velmi jednoduchou formu. Úvodní list dvoustránkového dokumentu „*Chceme spravedlivou a sociální Evropu!*“ slouží k seznámení se se všemi 28 kandidáty ČSSD, těm dominuje fotografie volebního lídra Jana Kellera. Na druhé straně pak nalezneme programové priority, první půlka hodnotí dosavadních deset let strávených ve strukturách EU, druhá polovina pak představuje základních 12 cílů, k jejichž prosazení se strana zavazuje.

Programový manifest tvoří 48 vět. Úvodní část textu konstatuje naše dosavadní členství v EU. V následující části směřují kritiku k ekonomickému a společenskému nastavení současné Evropy⁶⁹, nesouhlasí s ostrým konkurenčním prostředím, které podle sociálních demokratů způsobuje nezaměstnanost a strach lidí z budoucnosti. ČSSD v manifestu zmiňuje téma Spitzenkandidáta, snaží se voliče přilákat tím, že zvolením sociální demokracie vyvstává šance na obsazení postu předsedy Evropské komise, která EU fakticky reprezentuje a vede.

Napříč 12 programovými cíli se pouze třikrát objevují explicitní zmínky podporující jednu z evropských politik. Body vycházejí ze sociálně demokratických principů a jsou popsány velmi obecným jazykem a často zapadají do národních pravomocí. Výlučně evropských témat se volební program dotýká jen velmi zřídka. Otázka přijetí společné evropské měny ani role Spitzenkandidáta v programu zmíněny nejsou.

---

⁶⁹ Výlučně jsou používány termíny Evropa a jednotlivé země, EU není explicitně zmíněna. Z toho důvodu zmínky v této části nehodnotím jako negativní.

Tabulka 11 - analýza volebního programu ČSSD pro volby do EP 2014

Volební program ČSSD 2014		
	Počet zmínek	Podíl
Neutrální, obecný obsah	28	58,4 %
Negativní, kritické zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	0	
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	4	10,4 %
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	1	
Pozitivní zmínky		
- Obecná zmínka o evropské integraci	3	
- Reakce na dílčí (dlouhodobě existující) aspekty evropské integrace	2	12,5 %
- Reflexe aktuálních problémů evropského integračního procesu	1	
Akcentace národních témat		
- Fungování národního státu, témata národní politiky, kritika opozice	9	18,8 %
Celkem	48	

Zdroj: Autor, vypracováno na základě volebního programu ČSSD⁷⁰

⁷⁰ Viz. volební program „*Chceme spravedlivou a sociální Evropu!*“.

5. Výsledky analýzy

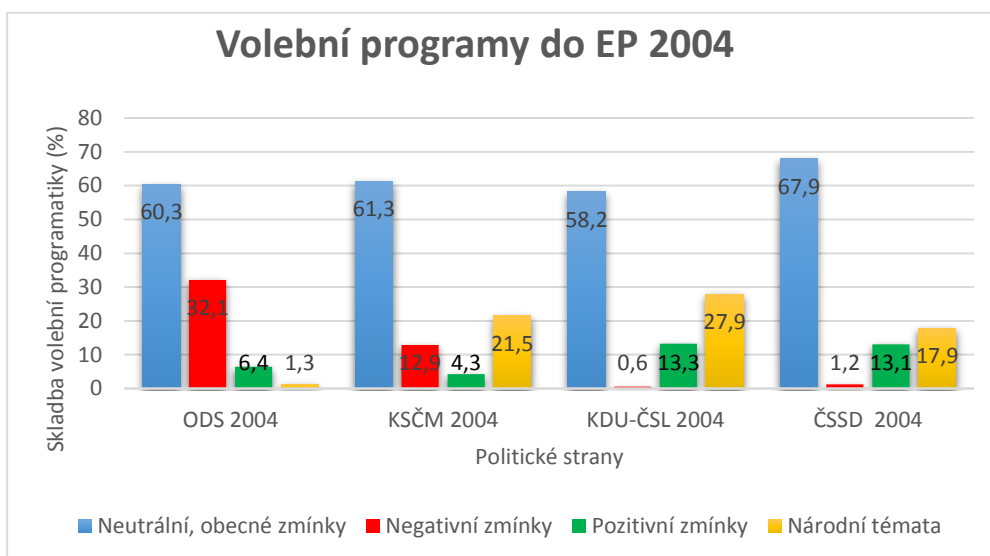
Předchozí kapitoly měly za úkol prověřit obsahovou strukturu volebních programů, představit tematické složení dokumentů a vytvořit rámec, který umožní formulovat zjištění a závěry. Podstatou této kapitoly je vyhodnocení analýzy politických programů, zjištění odpovědí zadaných výzkumných otázek a ověření platnosti zadané hypotézy. Zkoumání volebních programů je poměrně obtížnou disciplínou. Práci značně komplikuje různorodost textů a struktur dokumentů. V úvodní části bakalářské práce jsem si položil následující výzkumné otázky:

Změnil se u zmíněných čtyř politických stran během jedné dekády postoj k evropským tématům?

Převažují v programatice zmíněných politických stran při volbách do Evropského parlamentu národní témata?

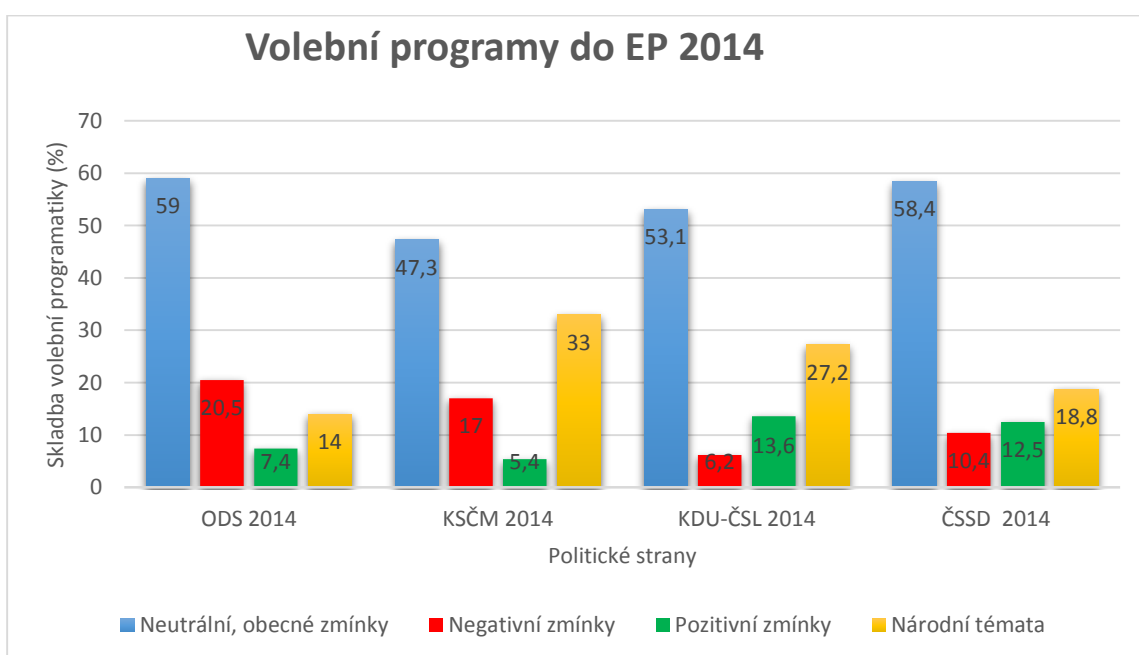
Pro zodpovězení otázek je nutné představit si závěry zkoumaných volebních programů. Obsahové rozložení témat programů a konkrétní politiky, které se v programech objevují, byly již nastíněny v předchozích kapitolách. Jak uvádí souhrnný graf pro volby do EP 2004, u všech stran jsou nejvíce zastoupeny neutrální a obecné zmínky. Ty se pohybují v rozmezí 58 až 67 procentních bodů, jejich výskyt je tak napříč programy velmi obdobný. Největší počet negativních témat akcentovala ve svém programu ODS. Na opačné straně žebříčku je KDU-ČSL. Nejvyšší podíl pozitivních zmínek vykazují programy KDU-ČSL a ČSSD s 13, 3, respektive 13, 1 procentuálními body. Naopak nejméně pozitivních zmínek je možné najít v programu KSČM.

Graf 1 - volební programy do EP 2004

Rovněž volební programy stran do voleb v roce 2014 mají největší zastoupení v kategorii neutrálního a obecného obsahu. Nicméně oproti prvním volbám se tyto zmínky objevují v menší míře, konkrétně v rozmezí od 47 do 59 procentních bodů. Také druhý zkoumaný volební program ODS akcentuje nejvíce negativních témat, v druhém případě je však jejich podíl o desetinu menší. Nejnižší počet kritických zmínek nalezneme u KDU-ČSL. Podobnost s první analýzou je patrný i v případě pozitivních zmínek. Nejvíce „evropský“ program měla opět KDU-ČSL a ČSSD. Nejméně stejně jako v prvním případě u KSČM.

Graf 2 - volební programy do EP 2014

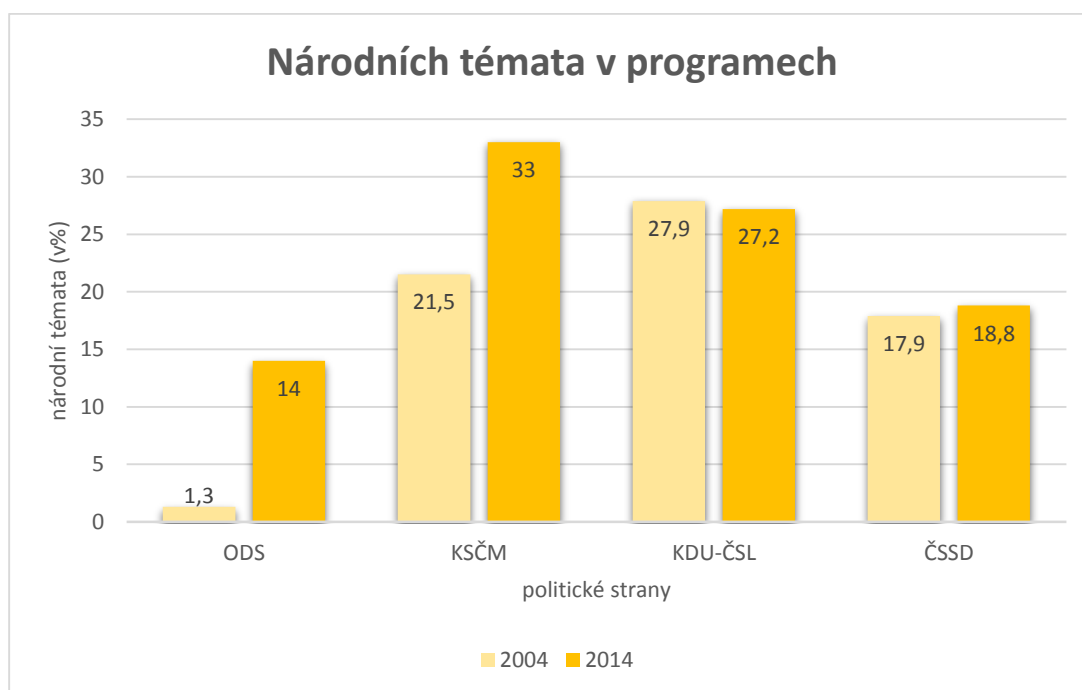

Všechny analyzované programy vykazují jeden společný rys, kterým je relativně vysoký podíl domácích témat. Tento jev je nejpatrnější u KDU-ČSL, v obou programech atakují zmínky spojené s národní politikou takřka 30 procent podílu z celého dokumentu. Křesťanští demokraté velmi často zmiňují své ideologické hodnoty a evropské programy jsou jimi protknuté. Jednoznačně nejvíce negativní je vůči EU ODS. Oba zkoumané dokumenty vykazují notnou míru skepse, a to jak k samotnému evropskému projektu, tak k jeho prováděným politikám a návrzích o nich.

Z grafů č. 1 a č. 2 je patrné, že analyzované politické strany jsou ve své politice k EU poměrně konzistentní. Za deset let nelze u žádné ze stran pozorovat posun ke svému unijnímu směřování. Během jedné dekády nedošlo u zkoumaných politických stran k zásadním změnám jejich postojů k evropským tématům.

Z grafu č. 3 vyplývá, že největší zastoupení domácích témat vykazují volební programy KDU-ČSL a KSČM. Naopak nejméně jich akcentuje ODS. Národní témata tedy v ani jednom volebním programu nepřevládají, nicméně strany je ve svých programových dokumentech částečně zmiňují. Za nejpropracovanější volební program lze považovat dokument ODS „*Otočme EU správným směrem*“. Struktura a obsah dokumentu jsou velmi propracované, text se dotýká prakticky všech zásadních témat, která evropskou integrací a evropskými politikami rezonují.

Graf 3 - národní témata v programech

V prvotní fázi práce jsem formuloval hypotézu:

Volební programy ODS, KSČM, KDU-ČSL a ČSSD pro volby do Evropského parlamentu 2004 akcentovaly více pozitivních evropských témat, než pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014.

Stanovenou hypotézu aplikuji na každou jednotlivou stranu. K vyhodnocení platnosti hypotézy mi poslouží grafy č. 1 a č. 2. U ODS se v roce 2004 v programovém dokumentu objevilo pět pozitivních zmínek (6, 4 % z celého programu), zatímco v roce 2014 17 pozitivních zmínek (7, 4 %). Program KSČM z roku 2004 obsahoval čtyři pozitivní zmínky (4, 3 %), program z roku 2014 pak šest pozitivních zmínek (5, 4 %). KDU-ČSL akcentovala v roce 2004 ve svém programu 22 pozitivních zmínek (13, 3 %), v roce 2014 bylo pozitivních zmínek 11 (13, 6 %). A konečně ČSSD, v roce 2004 bylo ve volebním programu ČSSD 11 zmínek (13, 1 %), v roce 2014 pak šest (12, 5 %). Z výsledků vyplývá, že politické strany jsou ve svých programech názorově konzistentní a to v daném případě i v kontextu pozitivních zmínek vůči EU.

Zajímavým srovnáním může být i rozsah jednotlivých volebních programů.

Tabulka 12 - rozsah volebních programů

	Počet vět volebního programu	Počet stran dokumentu
ODS 2004	78	8
ODS 2014	229	28
KSČM 2004	93	3
KSČM 2014	112	14
KDU-ČSL 2004	165	8
KDU-ČSL 2014	81	7
ČSSD 2004	84	20
ČSSD 2014	48	2

Závěr

Centrem zájmu předložené bakalářské práce byla analýza volebních programů vybraných českých politických stran ve volbách do Evropského parlamentu v letech 2004 a 2014. Volby do EP představují pro voliče členských států příležitost zvolit si své zástupce do jednoho z těles, které utváří EU. Evropský parlament sice nedisponuje tak silnými pravomocemi jako národní legislativní komory, nicméně na tvorbě legislativy částečně participuje. Politické strany napříč Evropou nekladou na evropské volby takový důraz jako v případě voleb do národních parlamentů. To se logicky podepisuje na obsahové stránce volebních programů do té míry, že jsou v nich často zmiňována národní témata, která nemají s evropskou agendou mnoho společného.

Tento jev je typický i pro mnou zkoumané politické programy. V součtu osmi volebních programů tvoří národní témata celou pětinu obsahu. Na první pohled to není nijak zásadní podíl, nicméně je třeba si uvědomit, že tato témata se v evropských politikách mívají účinkem. Na druhou stranu voliči mají k národním tématům blíže, více se jich přímo dotýkají a jejich akcentace může voliče ovlivnit a z toho důvodu je jejich zařazení nasnadě.

V první části byla představena teorie evropeizace a její dopady na národní strany podle konceptů vypracovaných Robertem Ladrechem a pro státy SVE Vítem Hlouškem. Oba autoři nastiňují pět základních oblastí, které mohou vykazovat změny odrážející proces evropeizace. R. Ladrech tuto agendu rozdělil do rámců (ty využívá i V. Hloušek), ve kterých je proces evropeizace nejlépe pozorovatelný. Těmito rámci jsou programové změny politických stran, změny v organizaci stran, vzorce stranické soutěže, vztah vlády a politických stran a konečně vztahy nad národním stranickým systémem. Pro potřeby práce je však důležitější Hlouškova modifikace, jejímž primárním cílem je vystihnout dopady evropeizace nově přistoupivších členských zemí, tedy i ČR. Práce dochází ke zjištění, že dopady evropeizace se v českém případě nepotvrdily. Fenomén evropeizace neprostoupil českým stranickým systémem natolik, aby ho dokázal ovlivnit. Evropská rovina se v našem prostoru nestala referenčním rámcem. Zvolená teorie práci přinesla zjištění, že se programatika politických stran evropeizací nenechává ovlivňovat natolik, nakolik mnozí autoři, včetně R. Ladrecha očekávali. O to více by se tento jev dal očekávat u programových dokumentů do evropských voleb, avšak jak vyplývá ze závěrů práce, národní témata pokrývají zhruba pětinu celkového obsahu.

Skladba volebních programů byla rozdělena do čtyř kategorií. Obecné a neutrální zmínky, pozitivní zmínky, negativní zmínky a národní témata. Po analýze všech osmi programových dokumentů bylo možné dojít k závěrům a zodpovědět výzkumné otázky. První výzkumná otázka pátrala po tom, zda během deseti let došlo v rámci studia volebních programů ke změně postojů k Evropské unii, respektive evropské integraci obecně. Jak vyplývá z grafů č. 1 a č. 3 k žádné podstatné změně postoje nedošlo u žádné ze stran. Výsledné hodnoty jsou u všech čtyř stran velmi podobné. Druhá výzkumná otázka se dotýkala národních témat v programatice. Jak již bylo nastíněno v předchozí kapitole, domácí témata v programu žádné ze zkoumaných politických stran nepřevládají, nicméně v rámci nich hrají jistou roli. Vyjma volebního programu ODS „*Modrá šance pro Evropu – stejné šance pro všechny*“ jsou národní témata akcentována často. V případě obou volebních programů KDU-ČSL a volebního programu KSČM z roku 2014 pak národní témata tvoří skoro třetinu programu.

Testované závěry samotného výzkumu vyznívají tak, že se ve všech čtyřech případech stran nepodařilo hypotézu prokázat. Hypotéza předpokládala vyšší počet pozitivních zmínek v prvních konaných volbách v roce 2004. S ohledem na všeobecné nadšení, které česká společnost a politické strany (až na výjimky) vykazovaly se vstupem ČR do EU, bylo logické očekávat, že se tento trend promítne i na obsahu testovaných volebních programů. Nicméně ve všech čtyřech případech byly rozdíly mezi pozitivními tématy minimální a lépe vypovídajícím závěrem by bylo tvrzení, že se počet pozitivních zmínek mezi oběma volbami de facto neliší. Což koresponduje i se závěry, které přinesly odpovědi na výzkumné otázky.

Zvoleným cílem bylo dojít ke zjištění, zda jak se v rámci programatiky měnily postoje uvedených stran k EU. Práce dochází k jednoznačnému závěru. ODS, KSČM, KDU-ČSL i ČSSD zůstaly během jedné dekády ve vztahu k EU názorově konzistentní a jejich postoje zůstaly takřka nezměněné.

S ohledem na fakt, že volební programy českých politických stran nejsou častým objektem zájmů politologických výzkumů, nebylo možné v práci vycházet z již vypracovaného a uceleného konceptu, který by se tématem zabýval. Z toho důvodu jsem byl nucen přistoupit k modifikaci rozdělení evropských témat dle vzoru V. Havlíka a H. Vykoupilové. V souvislosti s omezeným rozsahem práce jsem se nezaobíral hlubším studiem konkrétních témat a jejich následnou kategorizací. Navíc to ani nebylo původním

účelem celé práce, neboť ta se koncentrovala na výzkum negativních, pozitivních a národních zmínek v programových dokumentech stran. Právě ona hlubší kategorizace, by v kombinaci s hodnotovým zabavením mohla být prvkem, který by v budoucnu mohl výzkumy na podobné téma rozpracovat, pak by došlo ke skutečně hluboké analýze programových dokumentů. Je nepopíratelné, že analýza programových dokumentů má v politologii své místo. Volební programatika politických stran nám dává příležitost odhalit fundamentální ideové principy, ze kterých strany vycházejí a od kterých se odvíjí jejich rozhodnutí v reálné politice.

Seznam pramenů a použité literatury

Prameny a literatura

Baun, Michael, Dan, Marek. 2010. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal.

Baun, Michael, Jakub Dürr, Dan Marek, Pavel Šaradín. 2006. „Europeanization of Czech Politics: the Political Parties and the EU Referendum“. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 44 (2): 249-280.

Borneman, John, Nick, Fowler. 1997. „Europenization“. *Annual Review of Anthropology* 1997 (26): 487-514.

Centrum pro výzkum veřejného mínění. 2014. „Občané o volbách do Evropského parlamentu – květen 2014“ *Centrum pro výzkum veřejného mínění*, květen 2014 (online; Pdf). Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7233/f3/pv140519.pdf> (24. 4. 2015)

ČSSD. 2004. Evropa hlavně pro lidi“ ČSSD, 2004 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/brozura_eu_2004_komplet.pdf> (24. 4. 2015)

ČSSD. 2014. „Chceme spravedlivou a sociální Evropu!“ ČSSD, 2014 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.cssd.cz/data/files/manifest.pdf>> (24. 4. 2015)

Dočekalová, Pavla, Lucie, Tunkrová. 2004. „Evropský parlament: vývoj, funkce, struktura a politické skupiny.“ Pp. 11-78 in Šaradín, Pavel (ed.) *Volby do Evropského parlamentu v České republice*. Olomouc: Periplum.

Evropská komise. 2003. „Informace ke smlouvě o přistoupení“ *Evropská komise*, 2003. (online; Pdf). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/smlouva_o_pristoupeni_mzv.pdf> (24. 4. 2015)

Evropský parlament. 2014. „Evropský parlament: volební postupy“ *Evropský parlament*, duben 2014 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_1.3.4.pdf> (24. 4. 2015)

Evropský parlament. 2014b. „Evropský parlament: historické souvislosti“ *Evropský parlament*, duben 2014 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_1.3.4.pdf> (24. 4. 2015)

„Evropský volební program KDU-ČSL“ *KDU-ČSL*, (online). Dostupné z: <http://preview.kdu.cz/getattachment/Dokumenty/Volby/2004/Volby-do-Evropskeho-parlamentu/2004/Evropsky-volebni-program-KDU---CSL/Evropsky_volebni_program_rtf.rtf.aspx> (24. 4. 2015)

Fiala, Petr. 2004. „Evropští voliči a volby do Evropského parlamentu“. *Revue Politika*, 2004 (5)

Fiala, Petr, Markéta Pitrová. 2009. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Fiala, Petr, Vít, Hloušek, Markéta, Pitrová. 2009. „Teorie a analýzy evropeizace politických stran a zájmových skupin.“ Pp. 45-68 in Fiala, Petr (ed.) *Evropeizace zájmů: Politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Havlík, Vlastimil, Hana, Vykoupilová. 2007. „Dvě evropeizace dimenze volebních programů: Příklad České republiky.“ *Sociální studia* 2007 (3): 121-142.

„Historie občanské demokratické strany“ *ODS*, (online). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/historie>> (24. 4. 2015)

Hloušek, Vít. 2004. „Proces evropeizace a politické strany v kandidátských zemích.“ *Sociální studia* 2004 (1): 93-108.

Hloušek, Vít, Markéta, Pitrová. 2009. „Pojem evropeizace a jeho konceptualizace.“ Pp. 15-37 in Fiala, Petr (ed.) *Evropeizace zájmů: Politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Hloušek, Vít, Roman Chytilík, Lubomír Kopeček, Maxmilián Strmiska. 2005. *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál.

„It's official: Last EU election had lowest-ever turnout“ *Euractiv*, (online). Dostupné z:

<<http://www.euractiv.com/sections/eu-elections-2014/its-official-last-eu-election-had-lowest-ever-turnout-307773>> (24. 4. 2015)

KDU-ČSL. 2014. „Program KDU-ČSL pro volby do Evropského parlamentu 23. a 24. května 2014“ *KDU-ČSL*, 2014 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.kdu.cz/getattachment/fdabd0ef-47a6-4d12-b049-3bbe77adca2d/Volebni-program-pro-volby-do-Evropskeho-parlamentu.aspx>> (24. 4. 2015)

Keele University. 2001. „Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis.“ *Keele University*, 2001 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%207.pdf>> (24. 4. 2015)

Kopáček, Petr. 2006. „More or Less Europe: Media Coverage of European Parliamentary Elections in the Czech republic“ Pp. 219-232 in Michaela Maier, Jens Tenscher (eds.) *Campaigning in Europe – Campaigning for Europe*. Berlin: Lit Verlag.

KSČM. 2014. „Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014“ *KSČM*, 2014 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.kscm.cz/viewDocument.asp?document=6310>> (24. 4. 2015)

Loužek, Marek. 2005. „Evropeizace – užitečný nebo módní pojem?“ Pp. 243-253 in Břetislav Dančák, Petr Fiala, Vít Hloušek (eds.). *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

„Next European Parliament elections to be brought forward to May 2014“ *The European Parliament*, (online). Dostupné z: <<http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20130415IPR07312/html/Next-European-Parliament-elections-to-be-brought-forward-to-May-2014>> (24. 4. 2015)

ODS. 2003. „Když do EU tak s ODS“ *ODS*, 2003 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/leaflet_EU.pdf> (13. 3. 2015)

ODS. 2004. „Modrá šance pro Evropu – stejné šance pro všechny“ *ODS*, 2004 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_2004e.pdf> (24. 4. 2015)

- ODS. 2014. „Otáčíme EU správným směrem“ *ODS*, 2014 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/docs/programy/program-volbyEP2014-velky.pdf>> (24. 4. 2015)
- Petrík, Jaroslav. 2003. „Postoj politických stran k EU ve volební kampani 2002 – Česká republika“ Pp. 11-37 in Jakub Šedo (ed.) *Evropská otázka ve volebních kampaních*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.
- Radaelli, Claudio. 2000. „Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change“ *European Integration online Papers* Vol. 4 (2000)
- „Referenda o přistoupení k EU v kandidátských zemích“ *Euroskop* (online). Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/267/sekce/referenda-o-pristoupeni-k-eu-v-kandidatskych-zemich/>> (24. 4. 2015)
- „S Vámi a pro Vás, doma i v EU“ *KSČM*, (online). Dostupné z: <<https://www.kscm.cz/viewDocument.asp?document=3075>> (24. 4. 2015)
- Šaradín, Pavel. 2003. „Referendum o přistoupení k EU a volební podpora politických stran v České republice.“ *Středoevropské politické studie* 5 (4), (online). Dostupné z: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=179>> (24. 4. 2015)
- Šaradín, Pavel. 2004. „Analýza volebních výsledků“ Pp. 237-266 in Šaradín, Pavel (ed.) *Volby do Evropského parlamentu v České republice*. Olomouc: Periplum.
- The European Parliament. 2014. „The European Parliament: Historical background“ *The European Parliament*, duben 2014 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_1.3.1.pdf> (24. 4. 2015)
- „TK 13. října 2009 – KSČM k Lisabonské smlouvě“ *KSČM*, (online). Dostupné z: <https://www.kscm.cz/rewrite_url.asp?rew_thema=stanoviska-tiskove-konference-projevy/tiskove-konference&rew_item=44634&rew_other=tk-13-rijna-2009-kscm-k-lisabonske-smlouve&previev=archiv> (24. 4. 2015)
- „Turnout at the European elections“ *The European Parliament*, (online). Dostupné z: <[http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/000cdcd9d4/Turnout-\(1979-2009\).html](http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/000cdcd9d4/Turnout-(1979-2009).html)> (24. 4. 2015)

University of Pittsburgh. 2002. „Europeanization A Governance Approach“, *University of Pittsburgh*, 2002. (online; Pdf). Dostupné z: <<http://aei.pitt.edu/1722/1/Bache.pdf>> (24. 4. 2015)

Ústavní zákon o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších zákonů. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=4&T=50>> (24. 4. 2015)

Válková, Hana. 2015. „Stranám prudce ubývají členové, brzy mohou mít existenční potíže“ *iDNES.cz*, 5. 4. 2015 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/pocet-clenu-cxz-/domaci.aspx?c=A150401_183007_domaci_hv> (24. 4. 2015)

„Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 11. 6 – 12. 6. 2004“ *Volby*, (online). Dostupné z: <<http://volby.cz/pls/ep2004/ep11?xjazyk=CZ>> (24. 4. 2015)

„Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 23. 5. – 24. 5. 2014“ *Volby*, (online). Dostupné z: <<http://volby.cz/pls/ep2014/ep11?xjazyk=CZ>> (24. 4. 2015)

„Volební model k volbám do Evropského parlamentu 2014“ *STEM*, (online). Dostupné z: <<http://www.stem.cz/clanek/2947>> (24. 4. 2015)

„Volební senát předkládá Ústavnímu soudu návrh na zrušení 5 % uzavírací klauzule pro volby do EP“ *Nejvyšší správní soud*, (online). Dostupné z: <<http://www.nssoud.cz/Volebni-senat-predklada-Ustavnimu-soudu-navrh-na-zruseni-5-uzaviraci-klauzule-pro-volby-do-EP/art/2118>> (24. 4. 2015)

„Výsledky voleb do EP 2009 v České republice 2009“ *Euroskop*, (online). Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/8629/12383/clanek/vysledky-voleb-do-ep-2009-v-ceske-republice/>> (24. 4. 2015)

Zahradil. 2001. „Manifest českého eurorealismu“ *Zahradil*, duben 2001 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.zahradil.eu/assets/files/publikace/manifst_eurorealismu.pdf> (24. 4. 2015)

Zákon č. 23/2003 Sb. 62/2003 Sb. Zákon ze dne 18. 2. 2003 o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=4&t=51>> (24. 4. 2015)

Zákon č. 62/2003 Sb. § 5 o volbách do Evropského parlamentu. Dostupné z:
<<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2003&cz=62>> (24. 4. 2015)

Zákon č. 62/2003 Sb. § 6 o volbách do Evropského parlamentu. Dostupné z:
<<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2003&cz=62>> (24. 4. 2015)

Zákon č. 62/2003 Sb. § 48 o volbách do Evropského parlamentu. Dostupné z:
<<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2003&cz=62>> (24. 4 2015)

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce se zabývá tématem volebních programů českých politických stran ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004 a 2014. Práce si klade za cíl analýzu volebních programů Občanské demokratické strany, Komunistické strany Čech a Moravy, Křesťanské a demokratické unie - Československé strany lidové a České strany sociálně demokratické ve zmíněných volbách. Teoretická část vychází z konceptu dopadů evropeizace na národní politické strany. Ústředním tématem práce je zjistit, zda a pokud vůbec se v rámci jedné dekády změnil postoj vybraných stran k EU a k evropské otázce obecně. Rovněž zda lze v českém politickém prostředí pozorovat dopady evropeizace v programatice stran. Prvotní část práce se věnuje fenoménu evropeizace, následně jsou představeny dvě koncepce dopadů evropeizace na národní strany, jak je vypracovali Robert Ladrech, respektive Vít Hloušek. Analytický rámec je zaměřen na volební programy stran. Zkoumané programy jsou podrobeny kvalitativnímu hodnocení z hlediska tematického a hodnotového. Hodnotové hledisko rozlišuje pozitivní a negativní zmínky vůči Evropské unii a evropské integraci obecně.

Klíčová slova:

Volby do Evropského parlamentu, volební programy českých politických stran, evropeizace, dopady evropeizace na národní strany

Abstract

This bachelor's thesis deals with an analysis of Czech political parties manifestos in European Parliament elections in 2004 and 2014. The main theme of the thesis is analysis of manifestos following political parties: Civic Democratic Party, Communist Party of Bohemia and Moravia, Christian and Democratic Union - Czechoslovak People's Party and Czech Social Democratic Party in mentioned elections. Theoretical part is based on Europeanization and its impact on national political parties. The main point of the thesis is to draw a conclusion, whether there is any change of approaching to the European Union of researched parties within ten years national parties. Also, if there are any domestic changes caused by Europeanization. These aspects are included in research works of Robert Ladrech and Vít Hloušek. The analytical framework is aimed at party manifestos. The programs, which are examined are subjected to qualitative evaluation in terms of thematic and value. Value aspect distinguishes positive and negative comments towards the European Union and the European integration in general.

Key words:

European parliament elections, Czech political parties manifestos, europeanization, Europeanization and political parties

Seznam zkratek

ANO 2011 – Akce nespokojených občanů
ALDE – Alliance of Liberals and Democrats for Europe
CAP – Common Agriculture Policy
CDU – Christlich Demokratische Union Deutschlands
CFU - Common Foreign and Security Policy
CSU - Christlich-Soziale Union in Bayern e.V.
ČR - Česká republika
ECR – European Conservatives and Reformists Group
EFA – European Free Alliance
EHS – Evropské hospodářské společenství
EP – Evropský parlament
EPP – European People’s Party
EPP-ED - European People’s Party – European Democrats
ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli
EU – Evropská unie
EUL/NGL - European United Left/Nordic Green Left
EURATOM – Evropské společenství pro atomovou energii
ČSSD - Česká strana sociálně demokratická
ODS – Občanská demokratická strana
PCI - Partito Comunista Italiano
PDS - Partito Democratico della Sinistra
PiS - Prawo i Sprawiedliwosc
PS - Parti Socialiste
KDU-ČSL - Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy
SAP - Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti
SNK-ED - Sdružení nezávislých kandidátů - Evropští demokraté
SSO – Strana svobodných občanů
SVE – střední a východní Evropy

S&D – Socialists and Democrats

TOP 09 – Tradice odpovědnost prosperita

Seznam tabulek

Tabulka 1 - výsledky voleb do EP 2004	28
Tabulka 2 - obecný rámec	31
Tabulka 3 - analýza volebního programu ODS pro volby do EP 2004	35
Tabulka 4 - analýza volebního programu KSČM pro volby do EP 2004.....	38
Tabulka 5 - analýza volebního programu KDU-ČSL pro volby do EP 2004.....	40
Tabulka 6 - analýza volebního programu ČSSD pro volby do EP 2004	43
Tabulka 7 - výsledky voleb do EP 2014	46
Tabulka 8 - analýza volebního programu ODS pro volby do EP 2014	48
Tabulka 9 - analýza volebního programu KSČM pro volby do EP 2014.....	49
Tabulka 10 - analýza volebního programu KDU-ČSL pro volby do EP 2014.....	50
Tabulka 11 - analýza volebního programu ČSSD pro volby do EP 2014	52
Tabulka 12 - rozsah volebních programů	56

Seznam grafů

Graf 1 - volební programy do EP 2004.....	54
Graf 2 - volební programy do EP 2014.....	54
Graf 3 - národní témata v programech.....	55